

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Φίλιππος Τεντολούρης · Ελευθερία Καρανικολάου · Ευδοκία Βασιλειάδου
Χρυσοβαλάντη Γιάννακα · Ευάγγελος Ιντζίδης · Γεωργία Τσερκεζίδου

ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ
η γλώσσα μας

Βιβλίο
μαθητή /
μαθήτριας

3.

Γ' δημοτικού

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Η γλώσσα μας
Γ΄ Δημοτικού
ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Βιβλίο μαθητή / μαθήτριας

Γ΄ τεύχος

Επιστημονική Επιτροπή Αξιολόγησης

Συντονιστής / Αξιολογητής

Αναστάσιος Ξανθόπουλος

Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός

Αξιολογητής

Κωνσταντίνος Καραγιάννης

Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός

Αξιολογητής

Ιωάννης Παρκοσίδης

Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός

Τεχνικός Εμπειρογνώμονας

Ευριπίδης Βραχνός

Πτυχιούχος Πληροφορικής

Επικουρική Εμπειρογνώμονας

Αικατερίνη Γαλάτη

Πτυχιούχος Τεχνολογίας Γραφικών Τεχνών

Υπεύθυνη του μαθήματος/γνωστικού αντικειμένου στο πλαίσιο της Πράξης

Παναγιώτα Μίνη, Σύμβουλος Β΄ ΙΕΠ

Μέλος της Επιστημονικής Ομάδας Έργου (ΕΟΕ) της Πράξης

Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή, Αξιολόγηση και Ένταξη Διδακτικών Βιβλίων στο Μητρώο Διδακτικών Βιβλίων και στην Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Διδακτικών Βιβλίων» με κωδικό ΟΠΣ 6010165 στο Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή» 2021-2027

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Σπυρίδων Δουκάκης

Πρόεδρος του Δ.Σ. του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Υπεύθυνος Πράξης

Διονύσιος Μουρελάτος

Σύμβουλος Α΄ του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Αναπληρωτής Υπεύθυνος Πράξης

Στυλιανός Μαυρατζάς

Σύμβουλος Α΄ του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

**«Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης
και το Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή»**

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Φίλιππος Τεντολούρης, Ελευθερία Καρανικολάου, Ευδοκία Βασιλειάδου,
Χρυσοβαλάντη Γιάννακα, Ευάγγελος Ιντζίδης, Γεωργία Τσερκεζίδου

Η γλώσσα μας
Γ' Δημοτικού
ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Βιβλίο μαθητή / μαθήτριας

Γ' τεύχος

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Η γλώσσα μας | Γ΄ Δημοτικού | Γ΄ τεύχος

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ	Φίλιππος Τεντολούρης , Επίκουρος Καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Επιστημονικός Υπεύθυνος Ελευθερία Καρανικολάου , Εκπαιδευτικός, Συντονίστρια Ευδοκία Βασιλειάδου , Εκπαιδευτικός Χρυσοβαλάντη Γιάννακα , Εκπαιδευτικός Ευάγγελος Ιντζίδης , ΕΔΙΠ Α΄, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών Γεωργία Τσερκεζίδου , Εκπαιδευτικός
ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ - ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ	Ευαγγελία Γουτιάνου , Εικονογράφος - Γραφίστρια
ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ	Χάρης Δημολιάτης , Γραφίστας
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ	Ευαγγελία Γουτιάνου , Εικονογράφος - Γραφίστρια
ΑΝΑΠΤΥΞΗ	Συγγραφική Ομάδα
ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ	Στέφανος Γασιράνης , Εκπαιδευτικός, Δρ Παιδαγωγικής Σταυρούλα Αντωνοπούλου , Εκπαιδευτικός, Δρ Γλωσσολογίας Βασιλική Καραγεώργου , Εκπαιδευτικός
ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	Σταυρούλα Αντωνοπούλου , Εκπαιδευτικός, Δρ Γλωσσολογίας
ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ	
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΡΩΝ	Δημήτρης Σεμιτέκολο , Γραφίστας - Σχεδιαστής Ιστοσελίδων
ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ -	Ελένη Καραντζόλα , Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Αιγαίου
ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ	

Τα σύμβολα του βιβλίου

Αναπτύσσουμε τις δεξιότητές μας

Κατανοούμε προφορικά κείμενα		Παράγουμε προφορικό λόγο	
Κατανοούμε γραπτά κείμενα		Γράφουμε κείμενα	

Χτίζουμε το λεξιλόγιό μας και ανακαλύπτουμε κανόνες της γλώσσας

Μαθαίνουμε νέες λέξεις		Μαθαίνουμε να γράφουμε σωστά	
Ανακαλύπτουμε «μυστικά» της γλώσσας		Θυμόμαστε «μυστικά» της γλώσσας που μάθαμε	

Εργαζόμαστε μαζί στην τάξη

Συζητάμε στην τάξη		Διαβάζουμε ολόκληρα βιβλία	
Χωριζόμαστε σε ομάδες		Δουλεύουμε στον ρυθμό μας	
Παρατηρούμε την εικόνα		Παρακολουθούμε βίντεο	
Σκεφτόμαστε τι μάθαμε			

Θα μας βοηθήσουν και αυτά...

Παρατηρούμε τον βαθμό δυσκολίας των ερωτήσεων	
Διαβάζουμε τις στρατηγικές και σχεδιάζουμε τις κινήσεις μας	
Συμβουλευόμαστε το Τετράδιο Εργασιών	

Στην ενότητα αυτή	Κείμενα Τύποι - Πολυτροπικότητα	Ακούμε, βλέπουμε, διαβάζουμε
5. Πώς φτιάχνουμε ιστορίες;		
		[8-19]
<ul style="list-style-type: none"> • Συζητάμε τα στοιχεία που περιέχουν οι ιστορίες • Διαβάζουμε μύθους • Παίζουμε με τις ιστορίες και αλλάζουμε τον τρόπο αφήγησης 	<ul style="list-style-type: none"> • Αφηγηματικός κειμενικός τύπος • Λογοτεχνικά αποσπάσματα • Απόσπασμα μύθου • Εικόνες 	<ul style="list-style-type: none"> • Λογοτεχνικό κείμενο με αφηγήσεις σύγχρονων θεμάτων • Διάγραμμα συναισθηματικής διακύμανσης σε μία ιστορία • Απόσπασμα παραμυθιού • Εικονιστικές αφηγήσεις
6. Γιατί η τέχνη είναι σημαντική στη ζωή μας;		
		[20-45]
<ul style="list-style-type: none"> • Συζητάμε για τις διάφορες μορφές της τέχνης • Διαβάζουμε ιστορίες για έργα καλλιτεχνών • Γράφουμε κείμενα για περιγραφές τοπίων • Ανταλλάσσουμε απόψεις για τον ρόλο της τέχνης στη ζωή των ανθρώπων 	<ul style="list-style-type: none"> • Περιγραφικός κειμενικός τύπος • Λογοτεχνικά αποσπάσματα • Πίνακες ζωγραφικής • Παιδική ζωγραφιά • Εικόνες σύγχρονης τέχνης 	<ul style="list-style-type: none"> • Λογοτεχνικά αποσπάσματα για την έμπνευση των καλλιτεχνών • Εικονιστικές αναπαραστάσεις • Μορφές της σύγχρονης τέχνης
7. Φροντίζω τον τόπο μου;		
		[46-71]
<ul style="list-style-type: none"> • Συζητάμε για τα προβλήματα του περιβάλλοντος • Διαβάζουμε κείμενα σχετικά με την καταστροφή του περιβάλλοντος • Γράφουμε κείμενα όπου εξηγούμε περιβαλλοντικά προβλήματα και προτείνουμε λύσεις 	<ul style="list-style-type: none"> • Εξηγητικός κειμενικός τύπος • Λογοτεχνικά αποσπάσματα • Εικόνες • Γκράφιτι • Πληροφοριακά κείμενα • Παιδική ζωγραφιά • Τραγούδι 	<ul style="list-style-type: none"> • Φανταστικές ιστορίες περιβαλλοντικών προβλημάτων • Γκράφιτι με σλόγκαν ευαισθητοποίησης για περιβαλλοντικά προβλήματα • Πληροφοριακό κείμενο εξήγησης περιβαλλοντικού προβλήματος • Αφίσα και τραγούδι ευαισθητοποίησης
Επετειακή ενότητα: 25^η Μαρτίου 1821		
		[72-75]
<ul style="list-style-type: none"> • Συζητάμε για τα ιστορικά γεγονότα • Διαβάζουμε κείμενα για την 25^η Μαρτίου • Εξερευνούμε τις γυναίκες-ηρωίδες του 1821 	<ul style="list-style-type: none"> • Ποίημα • Πληροφοριακό κείμενο • Λογοτεχνικό απόσπασμα • Εικόνες 	<ul style="list-style-type: none"> • Περιγραφές ιστορικών γεγονότων της επανάστασης • Παρουσίαση του ρόλου των γυναικών στον αγώνα του 1821
Επετειακή ενότητα: Πάσχα		
		[76-79]
<ul style="list-style-type: none"> • Συζητάμε για τα έθιμα και τις συνήθειες του Πάσχα • Διαβάζουμε κείμενα για τη γιορτή του Πάσχα σε άλλα μέρη του κόσμου 	<ul style="list-style-type: none"> • Εικόνες • Λογοτεχνικό απόσπασμα • Εννοιολογικός χάρτης • Χάρτης του κόσμου 	<ul style="list-style-type: none"> • Ιστορία για τον συμβολισμό του Πάσχα • Περιγραφή των εθίμων του Πάσχα στη χώρα μας και σε άλλα μέρη του κόσμου

Συζητάμε, γράφουμε, συνθέτουμε

Γραμματική

Λεξιλόγιο

Διαβάζουμε

- Ιστορία στην οποία επιλύεται ένα πρόβλημα
- Σύγκριση ιστοριών
- Σύνθεση μιας εικονιστικής αφήγησης
- Παραγωγή μιας φανταστικής αφήγησης

- Θηλυκά ουσιαστικά που τελειώνουν σε -ος (π.χ. η είσοδος)
- Ρήματα που δείχνουν ότι κάτι ξεκίνησε στο παρελθόν και τελειώνει στο παρόν
- Ορθογραφία θηλυκών ουσιαστικών που τελειώνουν σε -ισσα

- Συγγενικές λέξεις για τη λέξη «μύθος»
- Μεταφορά

- Διαβάζουμε βιβλία με θέμα παράξενες ιστορίες
- Αφηγούμαστε μια ιστορία από την οπτική γωνία κάποιου άλλου ήρωα

- Εικονιστικές αναπαραστάσεις τοπίων
- Περιγραφή μιας παιδικής ζωγραφιάς
- Περιγραφές του τι είναι η τέχνη και ποιος είναι ο ρόλος της στη ζωή των ανθρώπων
- Παράσταση σκιών

- Λέξεις που τελειώνουν σε -οντας και -ώντας και απαντούν στο ερώτημα «πώς»
- Ορθογραφία λέξεων που τελειώνουν σε -ίζω

- Συγγενικές λέξεις με τη λέξη «σκιά»
- Συχνές εκφράσεις με τη λέξη «μάτι»

- Διαβάζουμε βιβλία με θέμα την τέχνη
- Συνθέτουμε την ταυτότητα ενός βιβλίου
- Περιγράφουμε τη συναισθηματική διακύμανση των ηρώων μιας ιστορίας

- Παρουσίαση τρόπων τρόπων προστασίας του περιβάλλοντος
- Συγγραφή εξηγητικού κειμένου για ένα περιβαλλοντικό ζήτημα
- Κατασκευή κάδων ανακύκλωσης στο σχολείο, ενημέρωση και ευαισθητοποίηση άλλων παιδιών

- Ρήματα που δείχνουν ότι κάτι θα γίνει στο μέλλον
- Προτάσεις που δείχνουν τι επιθυμούμε, τι ευχόμαστε και τι σχεδιάζουμε
- Ορθογραφία του επιθέτου «ο πολύς», η «πολλή», το «πολύ»

- Αναζήτηση του λήμματος «οικολόγος»
- Συγγενικές λέξεις με τη λέξη «χρώμα»
- Τι σημαίνει το περι- σε λέξεις που αρχίζουν μ' αυτό

- Διαβάζουμε βιβλία με θέμα το περιβάλλον
- Κάνουμε προβλέψεις σχετικά με μια ιστορία
- Κάνουμε συνδέσεις ενός βιβλίου με άλλες μορφές τέχνης

- Συζήτηση για την Επανάσταση του 1821
- Περιγραφή της μάχης του Μεσολογγίου

- Επιχειρήματα για προσωπικές προτιμήσεις εορτασμού του Πάσχα
- Εξερεύνηση και παρουσίαση ενός εθίμου του Πάσχα σε κάποιο άλλο μέρος του κόσμου

5.3 Είναι όλες οι ιστορίες αληθινές;

Στην υποενότητα αυτή θα μάθουμε:

- ✓ να βάζουμε τα γεγονότα μιας ιστορίας σε σειρά με τη βοήθεια εικόνων και τίτλων και να την αφηγούμαστε προφορικά,
- ✓ να γράφουμε σύντομα μια ιστορία που διαβάσαμε.

- 1. Διαβάζουμε τον τίτλο του κειμένου, συζητάμε με την ομάδα μας και συμπληρώνουμε.

Τι ξέρουμε;

Τι θέλουμε να μάθουμε;

Συνδέω το κείμενο με άλλα κείμενα.

Ο μύθος της αρπαχής της Περσεφόνης από τον Πλούτωνα

Η Περσεφόνη ήταν κόρη της θεάς της γεωργίας, Δήμητρας και του Δία. Όσο μεγάλωνε η Περσεφόνη, μεγάλωνε και η ομορφιά της. Όταν την είδε ο περίφημος Πλούτωνα, θεός του Άδη, την ερωτεύτηκε και αποφάσισε να την κλέψει.

Τι σημαίνει η λέξη «μύθος;»

Η νεαρή Περσεφόνη, ένα πρωινό, μάζευε λουλούδια στο Νύσιο πεδίο μαζί με την Αθηνά, την Άρτεμη και τις Ωκεανίδες νύμφες. Ανέμελη η Περσεφόνη, απομακρύνθηκε από τη συντροφιά της, αναζη-

τώντας το πιο όμορφο λουλούδι. Όταν έσκυψε να πιάσει έναν νάρκισσο, η γη χωρίστηκε στη μέση και από τα έγκατα εμφανίστηκε ένα άρμα. Οδηγός ήταν ο Πλούτωνας που άρπαξε την πανέμορφη κοπέλα. Οι κραυγές της κατά **την είσοδό** της στον Άδη δεν ακούστηκαν από κανένα, και ο Πλούτωνας την έκανε βασίλισσα του Κάτω Κόσμου.

Η Δήμητρα έφαχνε μάτια την κόρη της, μέρα και νύχτα. Απ' τη λύπη της, η γη και οι καλλιέργειες άρχισαν να μαραζώνουν. Μετά από καιρό, ο Ήλιος λυπήθηκε τη θεά και της είπε πού βρισκό-

Πώς σχηματίζουμε αυτή τη λέξη από το ένα στα πολλά;

ταν η κόρη της. Η Δήμητρα απαίτησε να επιστραφεί η Περσεφόνη, αλλιώς δε θα άφηνε τη γη να ξανανθίσει.

Ο Δίας διέταξε τον απρόθυμο Πλούτωνα να ελευθερώσει την Περσεφόνη. Ο θεός του Άδη δεν είχε άλλη επιλογή απ' το να υπακούσει, αλλά πρώτα έδωσε στην Περσεφόνη να φάει ένα ώριμο ρόδι, γνωρίζοντας ότι όποιος έτρωγε τροφή στον Κάτω Κόσμο, θα δενόταν μαζί του και δε θα μπορούσε να φύγει.

Η Περσεφόνη έφαγε έξι σπόρια. Όταν το έμαθε η Δήμητρα έγινε έξαλλη και ο Δίας πρότεινε έναν συμβιβασμό. Για κάθε σπόρο που έφαγε, η Περσεφόνη θα έμενε και για ένα μήνα στον Άδη. Έτσι η κοπέλα θα περνούσε τον μισό χρόνο δίπλα στη μητέρα της και τον άλλο μισό με τον Πλούτωνα.

Από τότε τους έξι μήνες που η Περσεφόνη βρισκόταν στον Άδη, η Δήμητρα πενθούσε και μαζί της πενθούσε και η φύση. Τα δέντρα έχαναν το φύλλωμά τους, οι καλλιέργειες ασθενούσαν και βαρύς χειμώνας έπεφτε στη γη. Όμως, όταν η Περσεφόνη επέστρεψε στη μητέρα της, η χαρά της Δήμητρας πρασίνιζε τη γη και άνθιζε τα φυτά.

«Η αρπαγή της Περσεφόνης από τον Πλούτωνα και ο θρήνος της θεάς Δήμητρας. Ο μύθος που “εξηγεί” τον υπέροχο κύκλο της φύσης...», *Μηχανή του χρόνου* (διασκευή)

Ανακαλύπτουμε τι σημαίνει η λέξη «μύθος» (βλ. δραστηριότητες 1).

Μαθαίνουμε πώς σχηματίζονται τα θηλυκά ουσιαστικά που τελειώνουν σε -ος (βλ. δραστηριότητες 4 & 5)

5.3 Είναι όλες οι ιστορίες αληθινές;

2. Κυκλώνουμε τις σωστές απαντήσεις.

Η Δήμητρα ήταν θεά:

- α) της γεωργίας β) του κυνηγιού γ) της ομορφιάς

Ο Πλούτωνας ήταν θεός:

- α) του πολέμου β) του Άδη (Κάτω Κόσμου) γ) της θάλασσας

Ο Πλούτωνας άρπαξε την Περσεφόνη και την πήγε:

- α) στο Νύσιο πεδίο β) στον Κάτω Κόσμο γ) στον Όλυμπο

Η γη και οι καλλιέργειες μαράζωσαν γιατί:

- α) θύμωσε η θεά Δήμητρα β) η Περσεφόνη εξαφανίστηκε γ) θύμωσε ο Δίας

3. Απαντάμε στις παρακάτω ερωτήσεις:

- Γιατί ο Πλούτωνας έδωσε στην Περσεφόνη να φάει ένα ρόδι από τον Κάτω Κόσμο;
- Πώς συνδέονται τα έξι σπόρια ροδιού που έφαγε η Περσεφόνη με τους 6 μήνες παραμονής της στον Κάτω Κόσμο;

4. Περιγράφουμε με δικά μας λόγια τον συμβιβασμό του Δία με τη θεά Δήμητρα.

5. Συζητάμε στην ομάδα μας.

- Η ιστορία που διαβάσαμε είναι μια αληθινή ιστορία ή ένας μύθος;
- Τι ήθελαν να εξηγήσουν οι άνθρωποι στην Αρχαία Ελλάδα με τον μύθο της Περσεφόνης;

Έχουμε διαβάσει ξανά τον μύθο της Περσεφόνης; Αν ναι, φέρνουμε στην τάξη τις άλλες αφηγήσεις του μύθου και τις συγκρίνουμε μεταξύ τους.

6. Παρατηρούμε τον πίνακα και απαντάμε στις παρακάτω ερωτήσεις.

- Ποιες πιστεύουμε ότι είναι οι δύο γυναικείες φιγούρες;
- Τι νομίζουμε ότι αναπαριστά ο ζωγραφικός πίνακας;

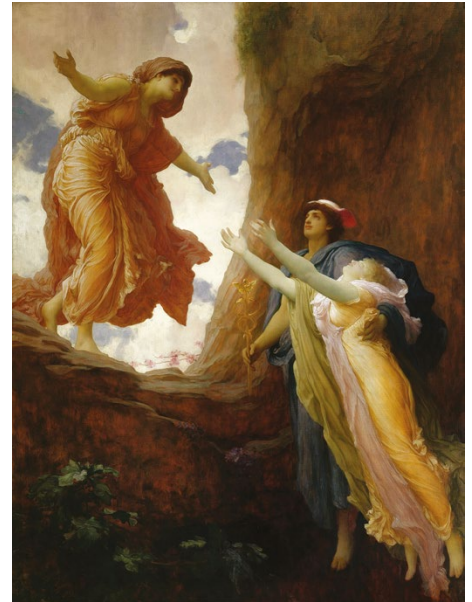

7. Γράφουμε μια λεζάντα για την εποχή του χρόνου που συμβολίζει ο πίνακας.

.....

.....

.....

Πώς αφηγείται την ίδια ιστορία η θεά Δήμητρα;

ΚΕΙΜΕΝΟ 2

Την κόρη μου, την Περσεφόνη, την αγάπησε ο Άδης που ζει στον Κάτω Κόσμο. Την έκλεψε με πονηριά και την πήρε μαζί του. Ο πόνος μου δε με άφηνε να δώσω καρπούς στη γη και επικρατούσε ξηρασία σε όλη τη χώρα. Τότε ο Δίας ανάγκασε τον Άδη να αφήνει την Περσεφόνη έξι μήνες τον χρόνο να ζει μαζί μου. Η χαρά μου ήταν τόσο μεγάλη που άνθισαν τα κλαδιά και κάρπρισαν οι κάμποι. Ο Άδης, για να είναι σίγουρος ότι η Περσεφόνη θα ξαναγυρίσει κοντά του, της έδωσε να φάει μερικά σπόρια από ένα ρόδι. Με αυτόν τον τρόπο την έδεσε μαζί του με τους δυνατούς δεσμούς του γάμου. Από τότε, όταν η Περσεφόνη ζει μαζί μου, είμαι χαρούμενη και η γη ανθίζει... Μα όταν φεύγει, στεναχωριέμαι, και η γη δε βγάζει καρπούς!

Γιώργος Κωνσταντινίδης & Σωτήρης Μητρούσης, *Οι Θεοί του Ολύμπου: Δήμητρα*, εκδ. Μίνωας (διασκευή)

5.3 Είναι όλες οι ιστορίες αληθινές;

- **8. Απαντάμε στις ερωτήσεις:**
- Τι τονίζει περισσότερο η θεά Δήμητρα, όταν λέει την ιστορία για την κόρη της την Περσεφόνη;
 - Ποιες λέξεις και φράσεις στο κείμενο δείχνουν πώς νιώθει η θεά Δήμητρα για αυτό που συνέβη στην κόρη της;

- **9. Συνεργαζόμαστε με τη διπλανή ή τον διπλανό μας και αριθμούμε τις εικόνες, ώστε να μπουν σε σειρά τα γεγονότα του μύθου της Περσεφόνης. Στη συνέχεια, γράφουμε μία ή δύο προτάσεις κάτω από κάθε εικόνα και αφηγούμε **προφορικά** τον μύθο.**

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

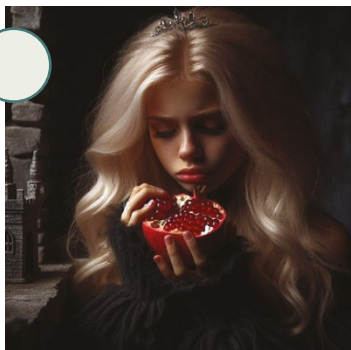

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- **10.** Γράφουμε σύντομα τον μύθο σε μια παράγραφο, ενώνοντας τις προτάσεις που γράψαμε στη δραστηριότητα 9.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- 11.** Τι περισσότερο μάθαμε «τελικά» σε αυτήν την υποενοότητα για τον μύθο της Περσεφόνης;

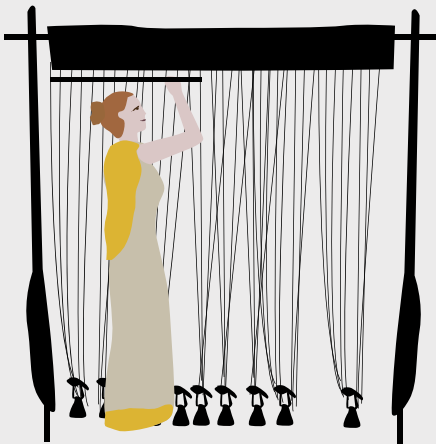

5.4 Πώς λέμε και γράφουμε ιστορίες;

Ωρα για επανάληψη...

Η τιμωρία της Αράχνης

ΚΕΙΜΕΝΟ 1

Ζούσε κάποτε μια κοπέλα που την έλεγαν Αράχνη και είχε πολύ μεγάλο ταλέντο στην υφαντική. Τα υφαντά της ήταν ξακουστά για τους υπέροχους χρωματικούς συνδυασμούς τους και για τα πρωτότυπα σχέδιά τους. Μια μέρα μάλιστα ήρθαν να τα θαυμάσουν κάποιες Νύμφες του δάσους.

- Ποιος σου έμαθε να υφαίνεις τόσο ωραία; τη ρώτησαν εντυπωσιασμένες. Σίγουρα θα σου δίδαξε την τέχνη η ίδια η θεά Αθηνά!

- Η Αθηνά; αποκρίθηκε η νέα. Όχι, βέβαια! Μόνη μου έμαθα να υφαίνω. Και είμαι τόσο καλή, που θα μπορούσα να παραβγώ μαζί της!

- Έχεις πολύ μεγάλη ιδέα για τον εαυτό σου, Αράχνη, της είπαν οι Νύμφες. Τη θεά θα έπρεπε να τη σέ-

βεσαι και να τη λατρεύεις, όχι να την προκαλείς!

Λίγες ημέρες αργότερα κάποιος χτύπησε την πόρτα της Αράχνης. Ήταν μια γριούλα με κάτασπρα μαλλιά.

- Μπορώ να θαυμάσω τη δουλειά σου; τη ρώτησε ταπεινά. Έχω ακούσει τόσα για την τέχνη σου!

Η Αράχνη την οδήγησε ευγενικά στον αργαλειό όπου δούλευε.

- Είσαι πράγματι εξαιρετικά ικανή, είπε η άγνωστη, αλλά δεν πρέπει να περηφανεύεσαι τόσο. Έμαθα τι είπες στις Νύμφες και σου δίνω μια συμβουλή. Μην τα βάζεις με τη θεά Αθηνά.

- Γιατί να τη φοβηθώ; απάντησε αγέρωχα η Αράχνη. Δεν παίρνω πίσω τα λόγια μου, μπορώ να αναμετρηθώ μαζί της οποιαδήποτε στιγμή!

Την ίδια στιγμή η γριά άλλαξε μορφή και εμφανίστηκε με όλη της τη λαμπρότητα η θεά Αθηνά.

- Να 'μαι λοιπόν, Αράχνη, της είπε. Ας αρχίσει η αναμέτρηση!

Η θεά κάθισε σ' έναν ολόχρυσο αργαλειό και η Αράχνη στον δικό της. Εργάστηκαν και οι δύο για μερόνυχτα ολόκληρα. Όταν τελείωσαν, και τα δύο υφαντά ήταν θεσπέσια, αλλά της Αθηνάς λαμπροκοπούσε με ένα μαγευτικό φως που ανάβλυζε από μέσα του.

- Το έργο σου είναι ωραίο, είπε η θεά στην Αράχνη, μα το δικό μου ακτινοβολεί μ' ένα θεικό φως που δεν έχει κανένα έργο καμωμένο από χέρια θνητού.

Η Αράχνη έσκυψε το κεφάλι ντροπιασμένη. Για να την τιμωρήσει για την υπεροψία της, η Αθηνά τη μεταμόρφωσε στο ζώφιο που έχει το όνομά της. Και από τότε η αράχνη υφαίνει ακατάπαυστα τον ιστό της.

Βεατρίκη Κάντζολα-Σαμπατάκου,
Αγαπημένες ιστορίες από την Ελληνική Μυθολογία, εκδ. Σαββάλας (διασκευή)

1. Βάζουμε στη σειρά τα γεγονότα και διαβάζουμε την ιστορία.

	Μια μέρα ήρθαν να θαυμάσουν τα υφαντά της κάποιες Νύμφες του δάσους. Όταν τη ρώτησαν αν η θεά Αθηνά της δίδαξε την τέχνη, εκείνη το αρνήθηκε και είπε ότι μπορεί να παραβγεί μαζί της!
	Ξαφνικά, η χριά άλλαξε μορφή και εμφανίστηκε η θεά Αθηνά. Ξεκίνησε λοιπόν, η αναμέτρηση για το καλύτερο υφαντό. Εργάστηκαν για μερόνυχτα ολόκληρα. Το καλύτερο ήταν της θεάς Αθηνάς, η οποία μεταμόρφωσε την Αράχνη σε ένα ζώυφιο, που υφαίνει ακατάπαυστα τον ιστό της.
	Λίγες μέρες αργότερα, μια χριούλα ζήτησε να δει τα υφαντά της Αράχνης. Όταν τη συμβούλεψε να μην τα βάζει με τη θεά Αθηνά, η Αράχνη της απάντησε ότι μπορεί να παραβγεί μαζί της οποιαδήποτε στιγμή.
	Ζούσε κάποτε μια κοπέλα που την έλεγαν Αράχνη και είχε πολύ μεγάλο ταλέντο στην υφαντική.

Το γλωσσάρι της αφήγησης

2. Θυμόμαστε και συμπληρώνουμε τα βασικά μέρη της ιστορίας.

- Υπάρχουν όλα μέσα στο κείμενο;
- Αν όχι, τα συμπληρώνουμε εμείς.

Ήρωας	Τόπος	Χρόνος	Πρόβλημα	Λύση	Τέλος

3. Αλλάζουμε τον αφηγητή ή την αφηγήτρια της ιστορίας.

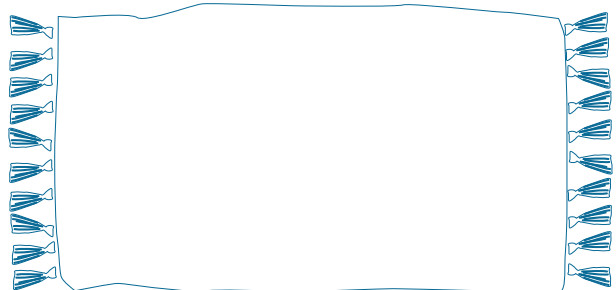
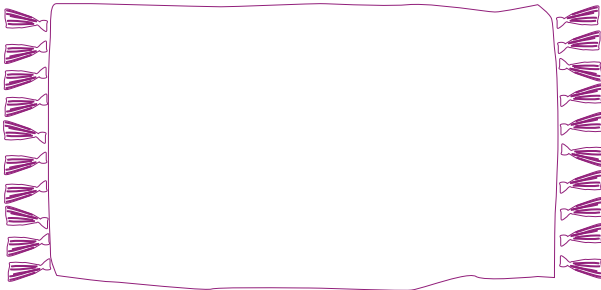
Χωριζόμαστε σε δυο ομάδες και αφηγούμαστε προφορικά την ιστορία από την πλευρά της Αράχνης και από την πλευρά της θεάς Αθηνάς.

5.4 Πώς λέμε και γράφουμε ιστορίες;

4. Περιγράφουμε τα υφαντά των ηρωίδων της ιστορίας μας και στη συνέχεια τα ζωγραφίζουμε.

Αράχνη

Θεά Αθηνά

5. Σκεφτόμαστε μια ιστορία για την αξία της συνεργασίας (π.χ. ένας ήρωας ή ηρωίδα που συνεργάστηκε με κάποιον άλλο πρόσωπο για να καταφέρει να λύσει ένα πρόβλημα) και συμπληρώνουμε το σχεδιάγραμμα.

1. Ποιος;

.....
.....
.....

3. Ποιο πρόβλημα αντιμετωπίζει ο ήρωας;

.....
.....
.....

5. Τι γίνεται στο τέλος;

.....
.....
.....

2. Πού; Πότε;

.....
.....
.....

4. Πώς καταφέρνει να το λύσει;

.....
.....
.....

6. Γράφουμε την ιστορία και τη διαβάζουμε στην τάξη με σκοπό να συζητήσουμε όλοι μαζί πώς μπορούμε να συνεργαζόμαστε και να βοηθάμε ο ένας τον άλλον.

Τίτλος

Ποιος; Πού; Πότε;

Ήρωες και Σκηνικό

.....

ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Ποιο είναι το πρόβλημα που αντιμετωπίζει ο ήρωας;

.....

Πώς αυτό το πρόβλημα δημιουργεί μεγάλο κίνδυνο για τον ήρωα;

ΚΟΡΥΦΩΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ

.....

Τι γίνεται στο τέλος;

ΛΥΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ

.....

Διορθώνω το γραπτό μου

5.4 Πώς λέμε και γράφουμε ιστορίες;

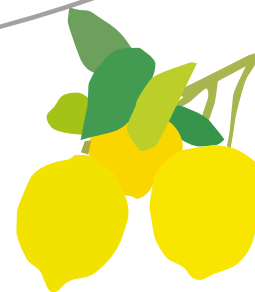

7. Τώρα, στο τέλος της ενότητας, μπορώ:

	Πολύ καλά	Καλά	Δύσκολα
να εντοπίζω τον τόπο και τον χρόνο, τα πρόσωπα που συμμετέχουν σε μια ιστορία και το πρόβλημα που αντιμετωπίζουν,			
να βάζω σε σειρά τα γεγονότα που συνθέτουν μια ιστορία,			
να εντοπίζω τον ήρωα ή την ηρωίδα μιας ιστορίας,			
να συγκρίνω τους ήρωες ή τις ηρωίδες διαφορετικών ιστοριών,			
να αναγνωρίζω ποιος ή ποια αφηγείται μια ιστορία,			
να βάζω τα γεγονότα μιας ιστορίας σε σειρά με τη βοήθεια εικόνων και τίτλων και την αφηγούμαι προφορικά,			
να γράφω σύντομα μια ιστορία που διάβασα.			

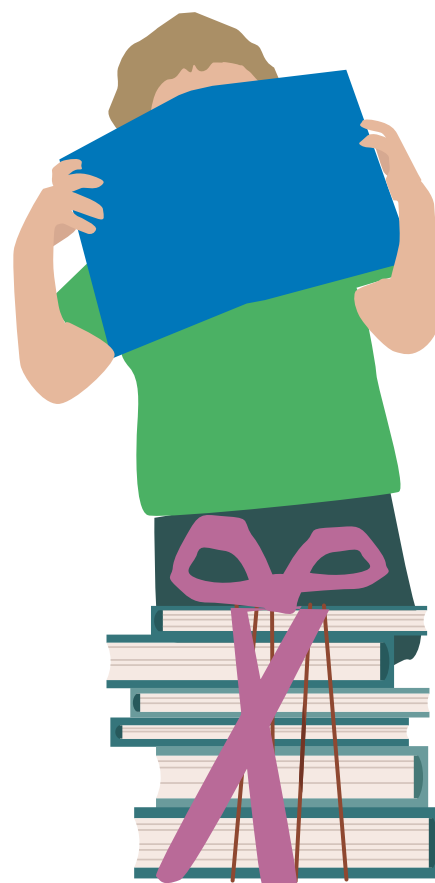
Προτάσεις για ανάγνωση βιβλίων

Η βιβλιοθήκη μας

Διαβάζουμε και
εξερευνούμε το βιβλίο
Τα ταξίδια του Γκιούλιβερ

ΣΥΖΗΤΑΜΕ...

πώς η τέχνη μιλάει
για τον κόσμο γύρω μας

ΔΙΑΒΑΖΟΥΜΕ...

για τη ζωή και τα έργα
καλλιτεχνών/καλλιτεχνιδών

ΓΡΑΦΟΥΜΕ...

περιγραφές τοπίων,
παρατηρώντας πίνακες
ζωγραφικής

6

Γιατί η τέχνη είναι σημαντική στη ζωή μας;

1. Μια φίλη ή ένας φίλος μας είδε σε αυτόν τον πίνακα ζωγραφικής τα πανιά από βαρκούλες που ταξιδεύουν στη θάλασσα, αφήνοντας πίσω τα σπίτια του νησιού.

- Έχουμε αποχωριστεί κάτι επιστρέφοντας από ένα ταξίδι; Αν ναι, τι είναι αυτό;
- Έχουμε κάτι που μας το θυμίζει; (π.χ. φωτογραφίες, βίντεο, μουσική)

2. Με τη βοήθεια του δασκάλου ή της δασκάλας μας αναζητάμε το μελοποιημένο ποίημα: *Το κοχύλι**. Στη συνέχεια, το ακούμε και συμπληρώνουμε τον παρακάτω πίνακα, όπως το παράδειγμα.

Ο κόσμος έξω από το τραγούδι στην καθημερινή/πραγματική ζωή	Ο κόσμος μέσα στο τραγούδι στον κόσμο της φαντασίας
έπεσα για να κολυμπήσω	άφησα την καρδιά μου πίσω

* Το κοχύλι, Αφροδίτη Μάνου

6.1

Ζωγραφίζουμε με χρώματα. Ζωγραφίζουμε και με λέξεις;

Στην υποενότητα αυτή θα μάθουμε:

- ✓ τι πληροφορίες μας δίνει μια εικόνα,
- ✓ να εκφραζόμαστε με διαφορετικούς τρόπους (με ζωγραφιές, με κινήσεις, με λέξεις),
- ✓ πώς περιγράφουμε ένα τοπίο.

1. Συζητάμε με τον διπλανό ή τη διπλανή μας.

- Ζωγραφίζουμε μόνο ό,τι βλέπουμε γύρω μας ή ζωγραφίζουμε και ό,τι φανταζόμαστε; Ζωγραφίζουμε τα συναισθήματά μας, τη χαρά ή τη λύπη μας;
- Υπάρχουν αποχρώσεις των χρωμάτων στη φύση; Για παράδειγμα υπάρχει μόνο ένα είδος κίτρινου και ένα είδος γαλάζιου;
- Εμείς ποιο χρώμα θα διαλέγαμε για την αγάπη;

Διαβάζουμε προσεκτικά το κείμενο και εντοπίζουμε συγκεκριμένες πληροφορίες.

2. Καθώς διαβάζουμε το Κείμενο 1, αναζητάμε πληροφορίες που απαντούν στις παρακάτω ερωτήσεις:

- Τι φορούσε ο μικρός Βίνσεντ, καθώς περπατούσε στα χωράφια;
- Τι συλλογές έκανε;

Το λεξιλόγιο
της τέχνης

Ζωγραφίζοντας με τα χρώματα των αισθήσεων

Όταν είσαι κοντά στη φύση, νιώθεις ότι ζεις μέσα σε αυτήν. Γίνεσαι ένα με τα πλάσματά της. Με τα μάτια σου πετάς από κλαρί σε κλαρί. Με τα αυτιά σου περιστρέφεις, καθώς ακούς το πέρασμα μιας καρακάξας που κράζει. Στα δάχτυλά σου νιώθεις τις λείες πέτρες στο ρυάκι του λόφου.

Και ο μικρός Βίνσεντ Βαν Γκογκ δεν ήταν μόνος. Είχε τόσα να παρατηρήσει, ψάχνοντας με όλες του τις αισθήσεις, τη φύση μέσα στη φύση. Παρατηρούσε τις αλλαγές του φωτός στον ουρανό καθώς προχωρούσε η μέρα, τη διαφορά που ένιωθε με την αφή από φύλλα διαφορετικών δέντρων στο δάσος, τον ήχο που δημιουργούν οι χελώνες καθώς φωνάζουν, όταν βρίσκονται πολλές μαζί. Περπατούσε στα χωράφια φορώντας το ψάθινο καπέλο του και μαζεύοντας μέσα στο καλάθι του πλάσματα μικρά, μα γι' αυτόν διόλου ασήμαντα.

Περιμένοντας πως θα ακούσει, θα δει, θα γευτεί, θα μυρίσει, θα αγγίξει αυτά που οι άλλοι δε θα πρόσεχαν, είχε καταφέρει να ξεχωρίζει τις αποχρώσεις που έπαιρνε το χρώμα των

πλασμάτων γύρω του, ανάλογα με το πώς έπεφτε το **φως** πάνω τους. Μπορούσε να μαντεύει πού στέκεται ένα πουλί, καθώς άκουγε το φτερούγισμά του. Ανακάλυπτε τις κινήσεις στα στάχια που χόρευαν στον άνεμο, δίνοντας ρυθμό στο τοπίο. Γευόταν το δροσερό νερό της πηγής. Αναγνώριζε τις μυρωδιές των φυτών. Έπιανε λογιώ – λογιώ έντομα και καθώς τα ονομάτιζε, μπορούσε να τα κατατάσσει σε κατηγορίες.

Γνωρίζουμε λέξεις που περιέχουν τη λέξη «φως»;

Για τους άλλους ο Βίνσεντ ήταν ένα μοναχικό παιδί. Αυτός όμως, χαζεύοντας τον ουρανό, νιώθοντας τους σχηματισμούς των σύννεφων, είχε την ξεχωριστή του συντροφιά, τις συλλογές του από σκαθάρια, φύλλα δέντρων και πετραδάκια από το ρυάκι. Οι συλλογές αυτές του κρατούσαν συντροφιά.

Είναι μια πόλη στην Ολλανδία με κίτρινες τουλίπες και ένα ποτάμι που τη διασχίζει και χύνεται στη Βόρεια Θάλασσα. Χάγη τη λένε. Εκεί βρέθηκε ο Βίνσεντ, όταν μεγάλωσε. Επισκεπτόταν τα μουσεία της πόλης και μάθαινε τι δημιουργούσαν οι ζωγράφοι, όταν ζωγράφιζαν μέσα στο σπίτι τους τοπία και ανθρώπους που είχαν δει. Σε αυτές τις αίθουσες των μουσείων παρατήρησε πώς αλλάζουν στο φως τα πρόσωπα, τα πράγματα και τα τοπία όταν οι ζωγράφοι ζωγράφιζαν έξω από το σπίτι τους, όταν πήγαιναν στην ύπαιθρο, και είχαν μπροστά τους το τοπίο που ήθελαν να ζωγραφίσουν στον πίνακά τους.

Καθώς μεγάλωνε, ο Βαν Γκογκ ζωγράφιζε ασταμάτητα, **σχηματίζοντας** τον ανθρώπινο κόπο του αγρότη, που σπέρνει το χωράφι του, μέσα από τις σκιές, ανακατεύοντας τις νύχτες μέσα στα άστρα τους και βάζοντας τα κοράκια, με το μαύρο σχήμα τους, πάνω από τα κίτρινα στάχια και το φως του ήλιου σε έναν καταγάλανο ουρανό. Δημιουργούσε στους πίνακές του το φως, τους ήχους, τα φτερουγίσματα των πουλιών, το θρόισμα των φύλλων και τα έργα των ανθρώπων.

Σε ποια ερώτηση απαντάει η λέξη αυτή;

Ευάγγελος Ιντζίδης, *Ιστορίες της σχολικής τάξης* (υπό δημοσίευση)

Εξερευνούμε τη λέξη «φως» (βλ. δραστηριότητες 1 & 2).

Μαθαίνουμε λέξεις σε -οντας/-ώντας που δείχνουν τρόπο και απαντούν στην ερώτηση πώς (βλ. δραστηριότητες 4, 5, 6 & 7).

3. Απαντάμε στις ερωτήσεις.

- Για ποιον μας μιλάει το κείμενο;
- Τι ήταν ο Βίνσεντ για τους άλλους ανθρώπους;
- Γιατί πίστευαν αυτό για τον Βίνσεντ;

Κείμενο
με εικόνες

Παιχνίδι
ερωτήσεων

6.1

Ζωγραφίζουμε με χρώματα. Ζωγραφίζουμε και με λέξεις;

- 4. Συμπληρώνουμε τον παρακάτω πίνακα διαλέγοντας λέξεις ή φράσεις του Κειμένου 1 που αντιστοιχούν στις αισθήσεις μας.

Αισθήσεις	Λέξεις ή φράσεις του κειμένου
Αφή	
Όραση	
Ακοή	
Γεύση	
Όσφρηση	

- 5. Όταν κάτι είναι μικρό, είναι και ασήμαντο; Συμφωνούμε ή διαφωνούμε; Μοιραζόμαστε τις σκέψεις μας με τον διπλανό ή τη διπλανή μας.

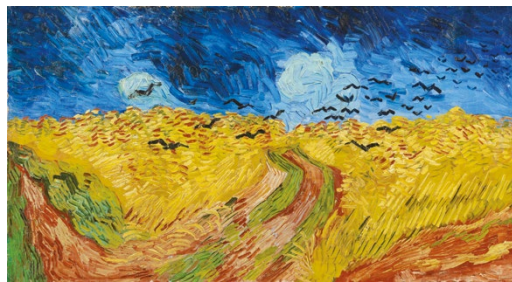
- 6. Ο καλλιτέχνης δίνει σημασία στις λεπτομέρειες, παρατηρώντας τον κόσμο γύρω του. Υπογραμμίζουμε στο Κείμενο 1 τις φράσεις που δείχνουν ότι ο μικρός Βαν Γκογκ ήταν καλλιτέχνης.

- 7. Στις δυο πρώτες παραγράφους του Κειμένου 1 διαβάζουμε για τοπία και όσα βρίσκονται μέσα σε αυτά. Μπορούμε να τα αναπαραστήσουμε σε ζωγραφιά;

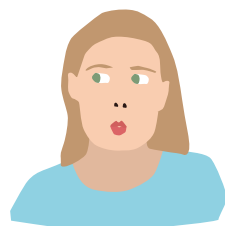

8. Παρατηρούμε τους παρακάτω πίνακες και συζητάμε στην ομάδα μας:

- Ποιος θα μπορούσε να τους έχει ζωγραφίσει;
- Μας θυμίζουν αυτοί οι πίνακες κάτι που διαβάσαμε στο κείμενο;

9. Διαβάζουμε ξανά το Κείμενο 1 και εντοπίζουμε λέξεις, φράσεις και προτάσεις που θα μπορούσαν να γίνουν λεζάντα ή τίτλος ή όνομα για τους παραπάνω πίνακες. Στη συνέχεια, τις γράφουμε κάτω από κάθε πίνακα.

Μαντεύουμε τους τίτλους των έργων τέχνης

10. Διαλέγουμε έναν από τους παραπάνω πίνακες και τον περιγράφουμε προφορικά, αναφέροντας τα εξής:

1. Τον τόπο.

2. Τον χρόνο (σε ποια στιγμή της ημέρας).

3. Τι υπάρχει και πού βρίσκεται το καθετί.

4. Τι συμβαίνει μέσα σε αυτόν.

5. Τι μας εντυπωσιάζει σε αυτόν.

6. Τα συναισθήματα που μας δημιουργεί.

6.1

Ζωγραφίζουμε με χρώματα. Ζωγραφίζουμε και με λέξεις;

- **11.** Παρατηρούμε πώς ζωγράφισε ο Νίκος το χωριό του, τον Ίασμο, και απαντάμε στις ερωτήσεις:

- Τι τίτλο θα δίναμε στη ζωγραφιά του;

- Τι μας δείχνει ο Νίκος σε κάθε μέρος της ζωγραφιάς;

στο κέντρο της ζωγραφιάς του

αριστερά στη ζωγραφιά του

δεξιά στη ζωγραφιά του

- Από πού πιστεύουμε ότι βλέπει το χωριό την ώρα που το ζωγραφίζει; Είναι σε ύψωμα ή είναι μέσα στο χωριό;

12. Μετατρέπουμε τη ζωγραφιά σε κείμενο προσθέτοντας και δικές μας ιδέες. Οι ερωτήσεις θα μας βοηθήσουν.

Χρησιμοποιούμε επίθετα και λέξεις που δείχνουν τον τόπο (δηλαδή απαντούν στην ερώτηση «πού;»).

1. Ποιο είναι το όνομα του χωριού;	2. Ποια χρονική περίοδο της ημέρας απεικονίζεται;
3. Τι υπάρχει και πού βρίσκεται το καθετί;	4. Τι συμβαίνει μέσα σε αυτό;
5. Τι μας εντυπωσιάζει;	6. Ποια συναισθήματα μας δημιουργεί;

13. Ο μικρός Βίνσεντ έκανε συλλογή από σκαθάρια. Πολλά παιδιά συλλέγουν νομίσματα, κοχύλια, κόμικς, γραμματόσημα, αυτοκόλλητα, κάρτες, τάπες και άλλα. Δημιουργούμε στην τάξη μας τη «Γωνιά των συλλογών». Φέρνουμε κομμάτια που ξεχωρίζουμε από τη συλλογή μας και γράφουμε ένα σημείωμα που θα τα περιγράφει. Στη συνέχεια, οργανώνουμε μια έκθεση και καλούμε τις υπόλοιπες τάξεις του σχολείου μας να την επισκεφθούν.

6.2 Το συνηθισμένο γίνεται ασυνήθιστο;

Στην υποενότητα αυτή θα μάθουμε:

- ✓ να εντοπίζουμε πληροφορίες σε ένα κείμενο,
- ✓ πώς περιγράφουμε μια εικόνα με λέξεις,
- ✓ να εμπλουτίζουμε ένα κείμενο με δικές μας σκέψεις.

1. Παρατηρούμε την εικόνα και συζητάμε.

- Τι βλέπεις εσύ σε αυτήν την εικόνα;
- Εδώ η Γιαγιόι Κουσάμα δημιουργεί εντυπώσεις όχι μόνο με τα πινέλα σε έναν καμβά. Χρησιμοποιεί διαφορετικά υλικά, πέρα από χρώματα, και διαφορετικές τεχνικές, όπως ο φωτισμός μιας αίθουσας;
-   Γράφουμε μερικές σκέψεις μας εδώ:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Εστιάζουμε την προσοχή μας σε συγκεκριμένες πληροφορίες που αφορούν τη ζωή και το έργο της καλλιτέχνης.

Η τέχνη ομορφαίνει τον κόσμο

Ο δάσκαλος μπήκε στην τάξη μ' ένα πλατύ χαμόγελο στα μάτια. Μα δε χαμογελάνε τα μάτια θα πει κάποιος. Κι όμως, τα μάτια δεν κλαίνε μόνο, τα μάτια χαμογελάνε.

Τι έπαθαν οι λέξεις;

Ο Αντρέ ήξερε αυτό το πλατύ χαμογελαστό βλέμμα του δασκάλου. Κατάλαβε πως κάτι καινούριο θα έκαναν σήμερα στην τάξη. Ο δάσκαλος μοίρασε στα παιδιά κείμενα και εικόνες για τη ζωή και το έργο της Γιαγιό Κουσάμα. Ο Αντρέ και μόνο από τ' όνομα, που παιδεύτηκε να το διαβάσει

και να το πει δυνατά, κατάλαβε πως κάπου πάλι θα φύγει, θα ταξιδέψει. Ο Αντρέ κοιτούσε το κείμενο και σταματούσε για να χάνεται μέσα στις σκέψεις του. Απορίες, ήχοι, χρώματα, λέξεις και εικόνες έρχονταν στον νου του.

Διάβαζε πως η Κουσάμα στο έργο της καταπιανόταν με το άπειρο. Ο Αντρέ, με μάτια που άρχιζαν να χαμογελούν, είπε σιγανά στη διπλανή του:

- Το εδώ είναι εδώ αλλά το εκεί μπορεί να είναι πολύ μακριά... Μπορεί να είναι ακόμη πιο μακριά, μπορεί να είναι στο άπειρο.

- Δηλαδή εσύ μπορείς να είσαι εκεί, στο άπειρο; τον ρώτησε η Πελαγία πειραχτικά.

- Ναι, όπως εσύ μπορεί να είσαι στο πέλαγος, για να πάρεις το γαλανό χρώμα για τα δικά σου μάτια, είπε ο Αντρέ, ακούγοντας τον δάσκαλο δίπλα του να του λέει σιγανά πως πρέπει να συγκεντρωθεί στο κείμενο και να το διαβάσει προσεκτικά.

Και ο Αντρέ άρχισε να αναρωτιέται: *Το εδώ είναι το εδώ. Για παράδειγμα εδώ είμαι εγώ που κάθομαι στο θρανίο μου, εδώ μέσα σε αυτήν την τάξη. Αλλά το άπειρο είναι κάπου εκεί... και το εκεί πόσο μακριά μπορεί να είναι; Μπορεί να είναι και κάπου πολύ κοντά; Μέχρι την Πελαγία;*

Μέχρι πού μπορεί να είναι το άπειρο; (Συμπλήρωσε εδώ πώς εσύ θα απαντούσες)

.....

.....

.....

Και μπορεί ανάμεσα στους ανθρώπους που περπατάνε στον δρόμο, όπως και ανάμεσα στα παιδιά που παίζουν στην αυλή του σχολείου, να υπάρχουν κι άλλοι κόσμοι αόρατοι; Ξαναγύρισε στο κείμενο: «Η Γιαγιό Κουσάμα γεννήθηκε στην Ιαπωνία».

- Εσύ ξέρεις πού είναι η Ιαπωνία; άκουσε την Πελαγία να τον ρωτά.

Είχε μαζί του τον χάρτη του μεγάλου αδελφού του, που πάει πέμπτη τάξη. Ο μεγάλος κόσμος είχε μικρύνει και είχε χωρέσει σε έναν χάρτη, που βρισκόταν τώρα πάνω στο θρανίο.

Ο Αντρέ και η Πελαγία τον παρατηρούσαν.

6.2 Το συνηθισμένο γίνεται ασυνήθιστο;

Τι βρίσκεται ανάμεσα στο «εδώ» και στο «εκεί»; [συμπληρώνουμε εμείς το κείμενο, με τη φαντασία μας για το τι μπορεί να βρίσκεται κοντά μας ή μακριά από εμάς – γινόμαστε και εμείς συγγραφείς του κειμένου]

.....

.....

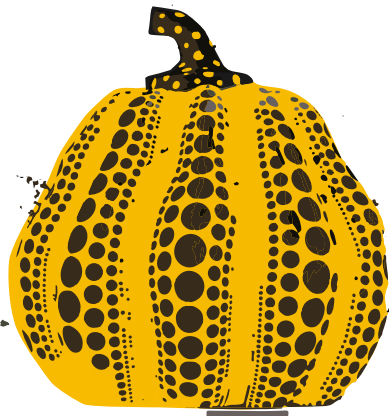
Στη συνέχεια, ο Αντρέ διάβασε πως η Γιαγιό ανάμεσα σ' εκείνη και τον κόσμο των ανθρώπων και των πραγμάτων γύρω της, έβλεπε χρώματα και σχήματα, χρωματιστές βούλες. Ήταν κάτι σαν **οφθαλμαπάτη**. Η Γιαγιό μεγάλωσε και έγινε καλλιτέχنيδα. Με το έργο της προσκαλούσε και τους άλλους να μπουν σ' αυτόν τον παράξενο κόσμο.

Είναι άραγε μία ή περισσότερες από μία λέξεις;

Η τέχνη είναι ένας τρόπος να δεις κάτι, εκεί που οι άλλοι δεν το βλέπουν. Να σκεφτείς και να πεις κάτι που οι άλλοι **θα 'θελαν** να πουν αλλά **δε** βρίσκουν τα λόγια. **Ν' ακούσεις** ανάμεσα στους ήχους της πόλης ή του δάσους μια μουσική μελωδία. Να προσέξεις ότι οι άνθρωποι έχουν έναν ρυθμό στις κινήσεις τους, λες και χορεύουν. Η τέχνη είναι ουσιαστικό. Είναι η ουσία της ζωής μας. Η τέχνη κάνει το συνηθισμένο να φαίνεται ασυνήθιστο και έτσι εμείς το προσέχουμε καλύτερα. Κάνουμε την καθημερινή μας ζωή πιο πλούσια.

«Αν μισοκλείσεις τα μάτια σου και κοιτάξεις γύρω σου, θα δεις το περίγραμμα των πραγμάτων και χρώματα», είπε ο Αντρέ στη διπλανή του και ξεκίνησε να ζωγραφίζει.

Ευάγγελος Ιντζίδης, *Ιστορίες της σχολικής τάξης* (υπό δημοσίευση)

Εξερευνούμε τη λέξη «οφθαλμαπάτη» (βλ. δραστηριότητες 1, 2 & 3).

Ανακαλύπτουμε πότε κάποιες λέξεις χάνουν το πρώτο ή το τελευταίο γράμμα τους και τι μπαίνει στη θέση τους (βλ. δραστηριότητες 6, 7 & 8).

Το γλωσσάρι
του κειμένου

2. Πώς λέγεται η καλλιτέχνηδα και από πού κατάγεται;

.....

3. Τι έβλεπε η Γιαγιά ανάμεσα σ' εκείνη και τον κόσμο των ανθρώπων και των πραγμάτων;

.....

4. Αντιστοιχίζουμε τα λόγια με το πρόσωπο που τα είπε.

ΕΚΦΡΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΣΩΠΑ
«Δηλαδή εσύ μπορεί να είσαι στο άπειρο;»	Ο Αντρέ
«Συγκεντρώσου στο κείμενο και διάβασέ το προσεκτικά.»	Η Πελαγία
«Το εδώ είναι εδώ αλλά το εκεί μπορεί να είναι πολύ μακριά...»	Ο δάσκαλος

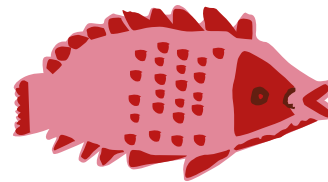

5. Στο κείμενο διαβάζουμε πληροφορίες για τη ζωγράφο και το έργο της, αλλά και σκέψεις και απορίες του Αντρέ. Με την **κίτρινη ξυλομπογιά μας υπογραμμίζουμε τις πληροφορίες για τη ζωή και το έργο της ζωγράφου και με την **πράσινη** ξυλομπογιά τις σκέψεις και τις απορίες του Αντρέ. Συζητάμε τι μας βοήθησε να τα ξεχωρίσουμε.**

Παιχνίδι
ερωτήσεων

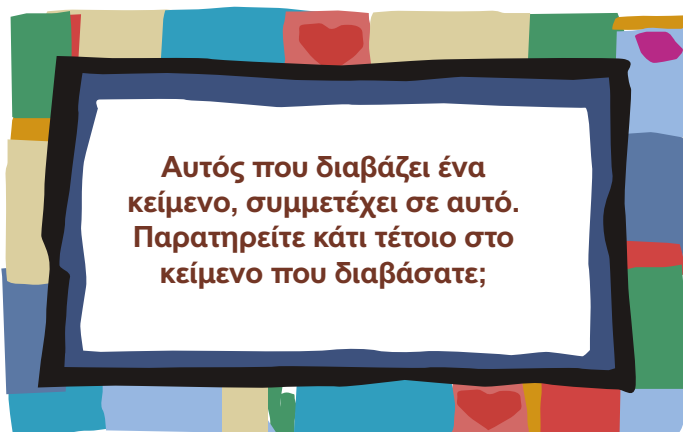

6.2 Το συνηθισμένο γίνεται ασυνήθιστο;

6. Συζητάμε στην ομάδα μας.

- Τι σημαίνει για σένα το «συνηθισμένο γίνεται ασυνήθιστο;»
- Γιατί η τέχνη είναι ουσιαστική, δηλαδή σημαντική για τη ζωή μας;

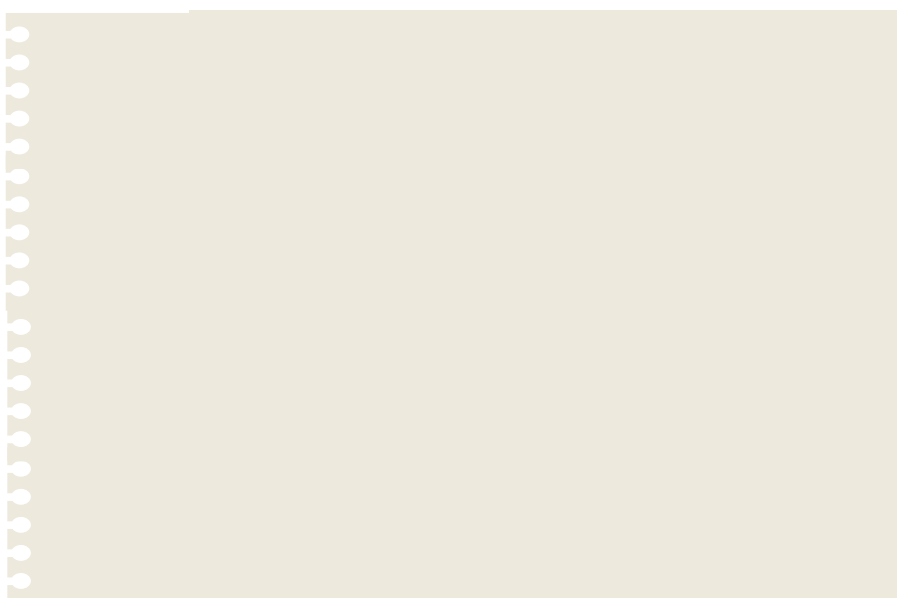

Γράφουμε ψηφιακά

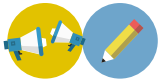

7. Στο τέλος του αποσπάσματος ο Αντρέ είπε στην Πελαγία: «Αν μισοκλείσεις τα μάτια σου και κοιτάξεις γύρω σου, θα δεις το περίγραμμα των πραγμάτων και χρώματα».

Ζωγραφίζουμε και εμείς τι βλέπουμε, αν μισοκλείσουμε τα μάτια μας και συμπληρώνουμε τη ζωγραφιά μας με ένα σύντομο σχόλιο, που την εξηγεί.

8. Η τέχνη ομορφαίνει τον κόσμο. Είναι η ουσία της ζωής μας. Η τέχνη κάνει το συνηθισμένο να φαίνεται ασυνήθιστο και έτσι εμείς το προσέχουμε καλύτερα. Χωριζόμαστε σε ομάδες και συζητάμε πώς κάνουμε την καθημερινή μας ζωή πιο πλούσια με την τέχνη. Κάθε ομάδα παρουσιάζει την άποψή της στην ολομέλεια της τάξης.

9. Σχεδιάζουμε με τον διπλανό ή τη διπλανή μας μία φανταστική συνέντευξη με τη Γιαγιά.

- Αρχικά, συμπληρώνουμε τον πίνακα με πληροφορίες που βρήκαμε στο κείμενο για την καλλιτέχνη και τη ζωή της.
- Στη συνέχεια, γράφουμε τέσσερις ερωτήσεις σχετικά με όσα θέλουμε να μάθουμε επιπλέον για τη ζωή και το έργο της.

Πού γεννήθηκε;	Πού σπούδασε Καλές Τέχνες;	Σε ποια πόλη έζησε και δημιούργησε τα έργα της;	Τι είδους έργα δημιουργεί;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

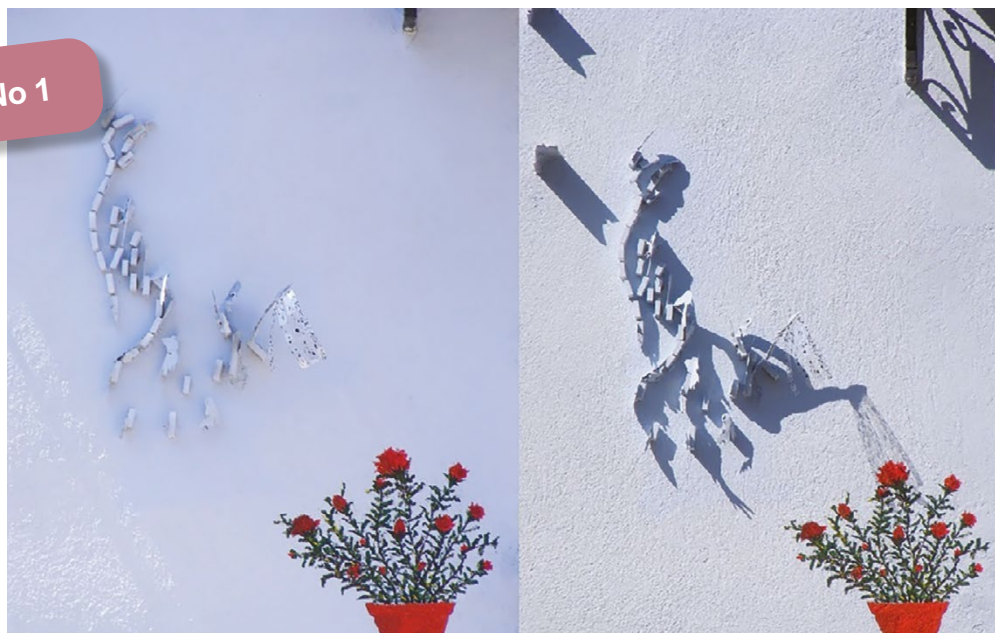
6.3 Μιλάνε οι σκιές;

Στην υποενότητα αυτή θα μάθουμε:

- ✓ να εντοπίζουμε πληροφορίες σε ηχητικό απόσπασμα,
- ✓ να αξιοποιούμε πληροφορίες στις απαντήσεις μας,
- ✓ να δημιουργούμε διαλόγους για μια θεατρική παράσταση.

1. Διαβάζουμε τον τίτλο της υποενότητας και συζητάμε με την ομάδα μας τι μπορεί να σημαίνει.
2. Σε συνεργασία με τον διπλανό ή τη διπλανή μας, παρατηρούμε την αριστερή και δεξιά εικόνα και απαντάμε στις παρακάτω ερωτήσεις:

Μυστήριο Νο 1

Ποιες είναι οι διαφορές ανάμεσα στις δύο εικόνες;	Ποιες είναι οι ομοιότητες ανάμεσα στις δύο εικόνες;	Τι μπορεί να είναι αυτό που βλέπουμε;

Κάνουμε προβλέψεις σχετικά με το θέμα του κειμένου. Διαβάζουμε και συζητάμε τι πληροφορίες μας δίνει ο τίτλος και η εικόνα. Επιβεβαιώνουμε ή όχι τις προβλέψεις μας μετά την ανάγνωση.

Η «κυρία Νίκη της Ξάνθης»

ΚΕΙΜΕΝΟ 1

«Η “κυρία Νίκη της Ξάνθης” είναι ένα **ηλιακό** γλυπτό. Είναι ένα άμορφο ανάγλυφο, κολλημένα κομμάτια μάρμαρου, σε έναν τοίχο σπιτιού της Ξάνθης. Δίπλα από αυτό το ανάγλυφο υπάρχει μία ζωγραφισμένη γλάστρα. Από τον Απρίλιο μέχρι τον Αύγουστο, κάθε πρωί, με το φως του ήλιου που πέφτει πάνω στο ανάγλυφο, προκύπτει η σκιά μιας γυναίκας που ποτίζει τα λουλούδια. Είναι “η κυρία Νίκη της Ξάνθης”. Η τέλεια σκιά βγαίνει στις 19 Ιουλίου στις 10:23 το πρωί. Το χρονικό διάστημα κατά το οποίο η σκιά παίρνει την τέλεια μορφή της διαρκεί περίπου τρία με τέσσερα λεπτά, ενώ μπορούμε να αναγνωρίζουμε τη μορφή που σχηματίζεται με τη σκιά για περίπου είκοσι λεπτά. Ο καλλιτέχνης **πιστεύει** ότι θα ήταν ωραίο να εμφανίζονται σκιές όπως αυτή και στους τοίχους σπιτιών σε άλλες πόλεις».

Ποια πληροφορία μάς δίνει η λέξη «ηλιακό» για το γλυπτό;

Με ποια άλλα ρήματα μπορούμε να εκφράσουμε αυτό που πιστεύουμε;

Συνέντευξη του Τριαντάφυλλου Βαϊτση σε μέλος της συγγραφικής ομάδας (προσαρμογή)

Εξερευνούμε τη λέξη «ηλιακό» (βλ. δραστηριότητες 1 & 2).

Μαθαίνουμε πώς εκφράζουμε αυτό που πιστεύουμε, νομίζουμε, ξέρουμε και βλέπουμε (βλ. δραστηριότητες 8, 9 & 10).

3. Διαβάζουμε σιωπηρά το κείμενο και απαντάμε στις ερωτήσεις.

● Ποια είναι η «κυρία Νίκη της Ξάνθης»;

.....

● Γιατί βγαίνει στις 19 Ιουλίου στις 10:23 το πρωί, για να ποτίσει τα λουλούδια;

.....

4. Σε συνεργασία με τη διπλανή ή τον διπλανό μας, συζητάμε αν επιβεβαιώθηκαν οι προβλέψεις μας.

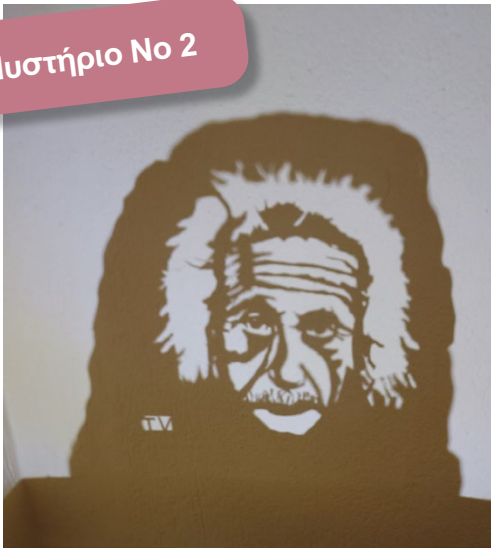
Εξερευνώ
την εικόνα

6.3 Μιλάνε οι σκιές;

5. Παρατηρούμε την εικόνα, γράφουμε τις ιδέες μας για το τι μπορεί να είναι και τις παρουσιάζουμε στην τάξη.

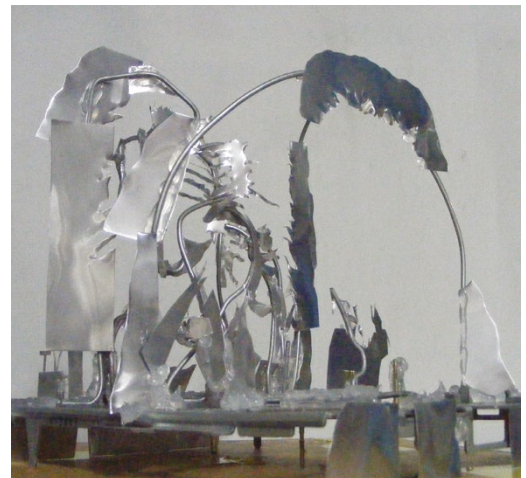
Μυστήριο Νο 2

A large rectangular area with a dashed orange border, containing ten horizontal dotted lines for writing.

6. Τι πιστεύουμε ότι είναι αυτό που βλέπουμε στην εικόνα;

A large rectangular area with a dashed orange border, containing ten horizontal dotted lines for writing.

7. Συζητάμε με την ομάδα μας με ποιον τρόπο μπορεί να συνδέονται αυτές οι δύο εικόνες.

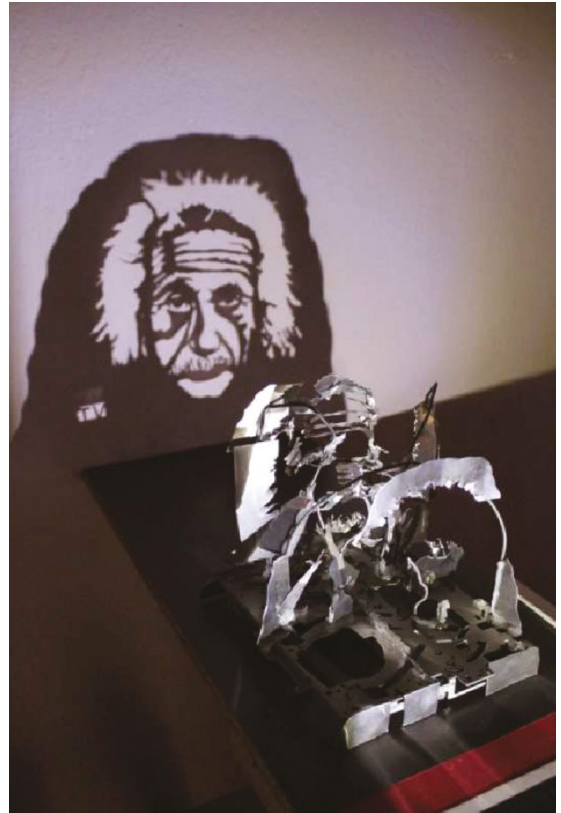

8. Μπορούμε να μαντέψουμε πώς δημιουργείται η εικόνα του ανθρώπου, εάν παρατηρήσουμε την εικόνα που ακολουθεί; Μοιραζόμαστε τις σκέψεις μας με όλους τους συμμαθητές και τις συμμαθήτριές μας.

Στοιχείο
μυστηρίου

Αν λείπει το αντικείμενο, η φιγούρα του ανθρώπου δεν μπορεί να εμφανιστεί...

Δημιουργώντας
γλυπτά σκιάς

9. Ακούμε με προσοχή το ηχητικό απόσπασμα και κυκλώνουμε ή γράφουμε τις απαντήσεις των παρακάτω ερωτήσεων.

- Ποιο είναι το πιο δύσκολο κομμάτι της δημιουργίας;
 - η επιβράβευση
 - η δημιουργία ενός έργου
 - η σύλληψη μιας καλής ιδέας

Ακούμε τον
δημιουργό
γλυπτών σκιάς

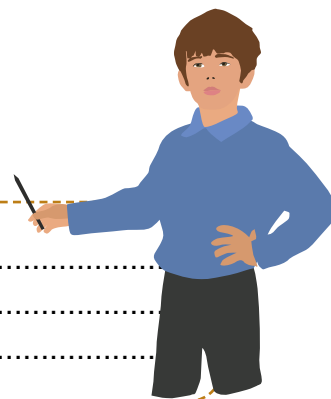

Πάντα ακούμε ένα ηχητικό απόσπασμα 2 φορές. Πριν το ακούσουμε, διαβάζουμε τις ερωτήσεις. Την πρώτη φορά ακούμε προσεκτικά το απόσπασμα, ενώ τη δεύτερη φορά κρατάμε σημειώσεις, ώστε μετά το τέλος του ηχητικού να συμπληρώσουμε με προσοχή όσα μας ζητάνε οι ερωτήσεις.

6.3 Μιλάνε οι σκιές;

- «Ένας δημιουργικός άνθρωπος ψάχνει παντού για ιδέες...»
Γράφουμε 3 επιλογές από αυτά που ακούσαμε.

-
-
-

- Ποιος υποδεικνύει στον δημιουργό τον τρόπο με τον οποίο θα εργαστεί;
I) τα σκουπίδια
II) οι άνθρωποι
III) η μουσική

10. Τι πιστεύουμε ότι είναι τα γλυπτά σκιάς;

Πιστεύω πως τα γλυπτά σκιάς είναι

.....

.....

.....

11. Ας διαβάσουμε τι απάντησε ο καλλιτέχνης στην ερώτηση: «Τι είναι τα γλυπτά σκιάς;»

«Τα γλυπτά σκιάς είναι έργα τέχνης από σκουπίδια και ανακυκλώσιμα υλικά που όταν φωτίζονται κατάλληλα, μετατρέπονται σε σκιές στους τοίχους. Πρόκειται για γλυπτά που με την πρώτη ματιά δείχνουν άμορφα (δεν έχουν συγκεκριμένο σχήμα), ενώ όταν φωτιστούν κατάλληλα, παράγουν αναγνωρίσιμες μορφές.»

Συνέντευξη του Τριαντάφυλλου Βαΐτση σε μέλος της συγγραφικής ομάδας

12. Συζητάμε με τον διπλανό ή τη διπλανή μας: Είναι η «κυρία Νίκη της Ξάνθης» ένα γλυπτό σκιάς; Δικαιολογούμε την απάντησή μας.

Από σκουπίδια και ανακυκλώσιμα υλικά δημιουργούνται έργα τέχνης. Από το συνηθισμένο και το περιττό, τα σκουπίδια, δημιουργείται κάτι ασυνήθιστο, ένα γλυπτό.

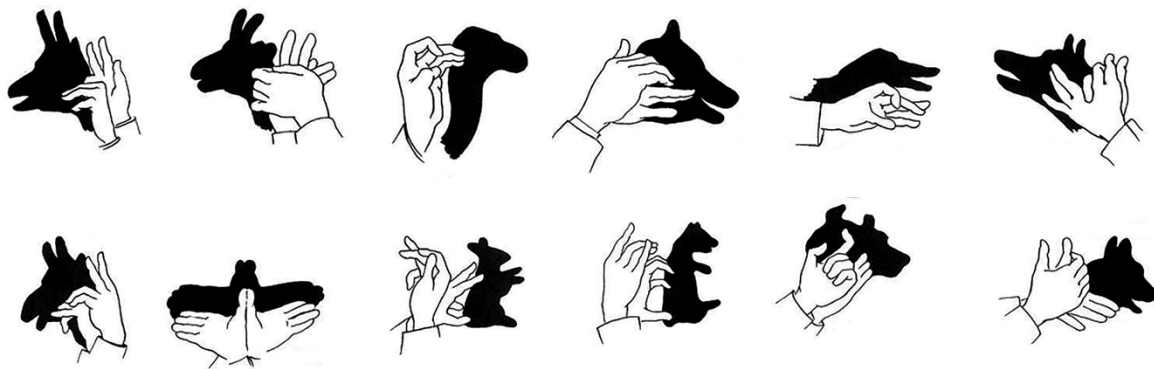

Οργανώνουμε ένα θέατρο σκιών!

- **13.** Ανεβάζουμε μια παράσταση σκιών σε τοίχο της τάξης. Οι ήρωες θα είναι ζώα που θα φτιάξουμε με τα χέρια μας! Η παράσταση έχει θέμα: «Τα ζώα μάς παρουσιάζουν τον τόπο τους!». Την παρουσιάζουμε στους μαθητές και στις μαθήτριες του σχολείου μας σε εκδήλωση αφιερωμένη στον τόπο μας. Συζητάμε με την ομάδα μας ποια ζώα θα επιλέξουμε και γράφουμε έναν διάλογο μεταξύ τους.

Ας ακολουθήσουμε τις οδηγίες...

1. Διαλέγουμε ποια ζώα-ήρωες θα πρωταγωνιστούν στην παράσταση.
2. Φτιάχνουμε τους διαλόγους.
3. Σβήνουμε όλα τα φώτα στην τάξη για να έχει σκοτάδι.
4. Τοποθετούμε έναν ή περισσότερους φακούς.
5. Βάζουμε τα χέρια μας μπροστά στο φως για να πέσει η σκιά τους στον τοίχο.
6. Προσπαθούμε να αναπαραστήσουμε με τη σκιά τα ζώα που επιλέξαμε.
7. Δίνουμε φωνή στους ήρωες.

Δημιουργούμε
ζώα με τη σκιά
των χεριών μας

Πώς μας μιλάνε
οι σκιές;

6.4 Πώς μας μιλά η τέχνη;

Ώρα για επανάληψη...

Picasso

1. Με τη βοήθεια της δασκάλας ή του δασκάλου μας διαβάζουμε τι γράφει.

2. Φανταζόμαστε ότι βρισκόμαστε μπροστά σε έναν πίνακα ζωγραφικής και στο κάτω μέρος υπάρχει αυτό που διαβάσαμε παραπάνω. Μπορούμε να μαντέψουμε τι είναι αυτό;

Πιστεύω ότι

Νομίζω ότι

.....

Πάμπλο Πικάσο

ΚΕΙΜΕΝΟ 1

Αν μ' έλεγαν Πικάσο, θα μ' έλεγαν και Πάμπλο. Ναι! Πάμπλο θα ήταν το μικρό μου όνομα. Ο πατέρας μου θα ήταν ζωγράφος και θα σπούδαζα ζωγραφική στη Μαδρίτη και στο Παρίσι. Μ' αρέσει να ζωγραφίζω και να φτιάχνω γλυπτά. Με τα σχήματα της γεωμετρίας θα έφτιαχνα την καταστροφή που φέρνει ο πόλεμος στους ανθρώπους. Θα έβλεπα τους άλλους γύρω μου μ' έναν τρόπο διαφορετικό. Με μπλε χρώμα θα ζωγράφιζα τη θλίψη, προσθέτοντας γύρω από τα σώματα των ανθρώπων πράσινες σκιές. Αν με έλεγαν Πάμπλο. Όμως, σήμερα με φωνάζουν Βαγγέλη και όπως όλα τα παιδιά ξέρω πώς είναι να είσαι ζωγράφος. Είναι το μικρό μας μυστικό, όταν οι μεγάλοι νομίζουν πως δεν καταλαβαίνουμε από τέχνη.

Κείμενο της συγγραφικής ομάδας

3. Αν ο συγγραφέας ήταν ο Πάμπλο Πικάσο, πώς

Θα έφτιαχνε την καταστροφή που φέρνει ο πόλεμος;

Θα ζωγράφιζε τη θλίψη;

4. Στο Κείμενο 1 διαβάζουμε: «Οι μεγάλοι νομίζουν πως δεν καταλαβαίνουμε από τέχνη». Συζητάμε στην ομάδα μας και μοιραζόμαστε τις σκέψεις μας για το ερώτημα: «Εμείς τα παιδιά δεν καταλαβαίνουμε την τέχνη;».

5. Ήρθε η ώρα να γνωρίσουμε το σπουδαίο έργο του Πικάσο *Γκερνίκα*. Ακούμε το ηχητικό απόσπασμα και συμπληρώνουμε τον πίνακα.

Ηχητικό απόσπασμα για την *Γκερνίκα*

Τι συνέβη το 1937 και ήταν λυπημένος ο Πικάσο;	Τι εννοούμε όταν λέμε «άμαχος πληθυσμός»;	Γιατί ονόμασε τον πίνακα <i>Γκερνίκα</i> ;

6. Παρατηρούμε τον πίνακα ζωγραφικής του Πάμπλο Πικάσο και απαντάμε στις ερωτήσεις:

- Ποιες φιγούρες διακρίνουμε;
- Ποια χρώματα κυριαρχούν; Γιατί έγινε άραγε αυτή η επιλογή χρωμάτων;
- Παρατηρώντας τον πίνακα από τη μία άκρη προς την άλλη, μπορούμε να εντοπίσουμε από πού έρχεται το φως;
- Σε ποια σημεία του πίνακα βλέπουμε την καταστροφή ενός τόπου μετά από βομβαρδισμό;

7. Ξαναδιαβάζουμε το Κείμενο 1. Βρίσκουμε και γράφουμε λέξεις, φράσεις ή προτάσεις που ταιριάζουν με την *Γκερνίκα*.

.....

.....

6.4 Πώς μας μιλά η τέχνη;

8. Ποια συναισθήματα μας δημιουργεί ο πίνακας αυτός;

.....

.....

Εξερευνούμε
την εικόνα

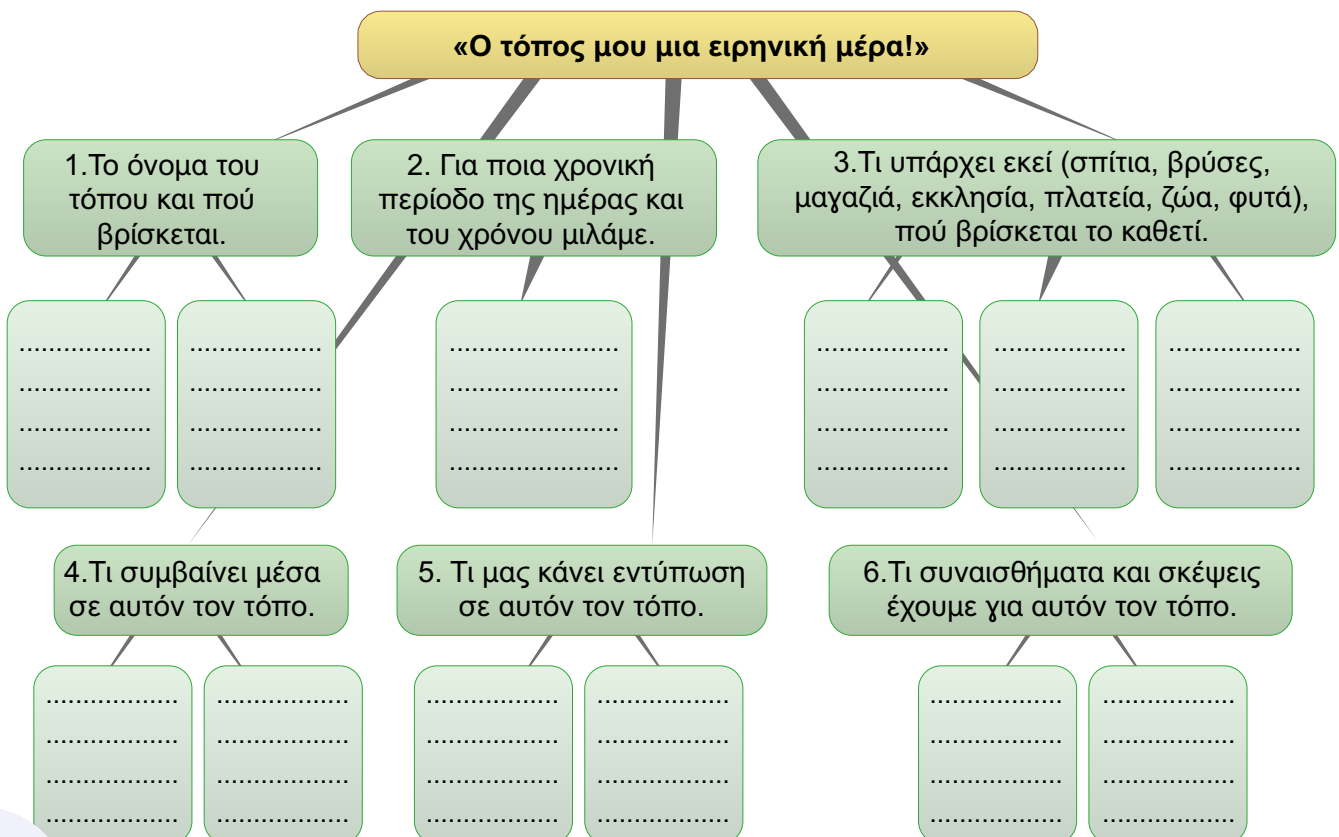

9. Φανταζόμαστε και ζωγραφίζουμε πώς ήταν η πόλη Γκερνίκα πριν και μετά την καταστροφή.

- Συζητάμε με την ομάδα μας και παρουσιάζουμε τις δύο αυτές ζωγραφιές.
- Ποια από τις δύο ζωγραφιές προτιμούμε; Γιατί;

10. Συνεργαζόμαστε και φανταζόμαστε πώς είναι ο τόπος μας μια ειρηνική μέρα. Συμπληρώνουμε το σχεδιάγραμμα:

- **11.** Χρησιμοποιώντας το σχεδιάγραμμα που συμπληρώσαμε στην προηγούμενη δραστηριότητα, γράφουμε ένα κείμενο για τη σχολική μας εφημερίδα με τίτλο: «Ο τόπος μου μια ειρηνική μέρα!». Το κείμενο αυτό θα το συνοδεύσουμε με μία ζωγραφιά του τόπου αυτού.

«Ο τόπος μου μια ειρηνική μέρα!»

1. Γράφουμε το όνομα του τόπου.

2. Γράφουμε τη χρονική περίοδο της ημέρας και του χρόνου, που περιγράφουμε.

4. Περιγράφουμε τι συμβαίνει μέσα σε αυτόν.

3. Περιγράφουμε τον τόπο με όλες τις λεπτομέρειες (τι υπάρχει εκεί γύρω, πού βρίσκεται το καθετί).

5. Γράφουμε κάτι που μας κάνει εντύπωση στον τόπο αυτό.

6. Γράφουμε τα συναισθήματα και τις σκέψεις μας για τον τόπο αυτό.

Διορθώνουμε
το γραπτό μας

Ελληνίδες
και Έλληνες
ζωγράφοι

6.4 Πώς μας μιλά η τέχνη;

- **12.** Χωριζόμαστε σε ομάδες και επινοούμε μία «παγωμένη» εικόνα, για να αποδώσουμε τον πόλεμο και την ειρήνη. Σβήνουμε όλα τα φώτα στην τάξη για να έχει σκοτάδι και τοποθετούμε έναν φακό. Η κάθε ομάδα αναπαριστά την «παγωμένη» εικόνα μπροστά στον φακό και ο δάσκαλος ή η δασκάλα φωτογραφίζει τον πίνακα σκιών στον τοίχο. Με τις φωτογραφίες των «παγωμένων» εικόνων από σκιά, φτιάχνουμε μια γωνιά στην τάξη με τίτλο: «Μιλάμε για τον πόλεμο και την ειρήνη!».
- **13.** Χωριζόμαστε σε ομάδες και δημιουργούμε ένα κολάζ με εικόνες ανθρώπων, ζώων και ό, τι άλλο θέλουμε, σε περίοδο Ειρήνης. Μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε εικόνες από εφημερίδες, περιοδικά, εικόνες από το διαδίκτυο ή δικές μας φωτογραφίες. Αφού ολοκληρώσουμε το κολάζ, γράφουμε μια λεζάντα ή δίνουμε έναν τίτλο στη δημιουργία μας.
- **14.** Συζητάμε με την ομάδα μας και βρίσκουμε τρόπους με τους οποίους μας μιλάει η τέχνη στην καθημερινή μας ζωή!

Το φιδάκι
της τέχνης

15. Τώρα, στο τέλος της ενότητας, μπορώ:

Βάζω X σε αυτό που μπορώ να κάνω.	Πολύ καλά	Καλά	Δύσκολα
να εκφράζομαι με διαφορετικούς τρόπους (με ζωγραφίες, με κινήσεις, με λέξεις),			
να εντοπίζω πληροφορίες σε ένα κείμενο,			
να περιγράψω μια εικόνα με λέξεις,			
να βρίσκω πληροφορίες μέσα από ηχητικό απόσπασμα,			
να δημιουργώ διαλόγους για μια θεατρική παράσταση,			
να περιγράψω ένα τοπίο,			
να συνεργάζομαι με τον διπλανό ή τη διπλανή μου.			

Προτάσεις για ανάγνωση βιβλίων

Η βιβλιοθήκη μας

Διαβάζουμε και εξερευνούμε
το βιβλίο *Ο ζωγράφος και το
κυπαρίσσι*

ΣΥΖΗΤΑΜΕ...

για τη ρύπανση του
περιβάλλοντος και την
ανακύκλωση

ΔΙΑΒΑΖΟΥΜΕ...

κείμενα για την
κλιματική αλλαγή

ΓΡΑΦΟΥΜΕ...

άρθρα για προβλήματα
του τόπου μας

7

Φροντίζω τον τόπο μου;

1. Παρατηρούμε την εικόνα και συζητάμε.

- Τι βλέπουμε στην εικόνα;
- Τι συναισθήματα μας δημιουργεί;

2. Γράφουμε τις απορίες που μας δημιουργεί η εικόνα και τις συζητάμε με τη διπλανή ή τον διπλανό μας.

.....

.....

.....

3. Ώρα για παιχνίδι: «Ανακριτική καρέκλα»

Ένας μαθητής ή μια μαθήτρια κάθεται σε μια καρέκλα και παριστάνει τη Γη. Οι υπόλοιποι κάνουν ερωτήσεις με σκοπό να κατανοήσουν πώς έφτασε η Γη σε αυτήν την κατάσταση, ποιος ευθύνεται, πώς νιώθει κλπ.

7.1 Αρρωσταίνει η Γη;

Στην υποενότητα αυτή θα μάθουμε:

- ✓ να παρατηρούμε πώς λειτουργεί το χρώμα σε μια εικόνα,
- ✓ πώς εντοπίζουμε σε ένα κείμενο: το πρόβλημα που αφορά τη γη, αυτούς που το προκάλεσαν και τους τρόπους αντιμετώπισής του.

- **1.** Ποιες απορίες μάς δημιουργεί ο τίτλος; Σημειώνουμε μερικές από αυτές στον παρακάτω πίνακα.

.....

.....

.....

.....

.....

- **2.** Ωρα να τις παρουσιάσουμε για συζήτηση στην τάξη.
- **3.** Διαβάζουμε τον τίτλο του κειμένου και συζητάμε. Έχει κάποια σχέση ο τίτλος της ενότητας με τον τίτλο του κειμένου που ακολουθεί;

Κάνουμε προβλέψεις σχετικά με το θέμα του κειμένου: διαβάζουμε και συζητάμε τι πληροφορίες μας δίνει ο τίτλος.

«Παιδιά σε δράση!

Η ώρα να σώσουμε τον πλανήτη έχει φτάσει!»

Κάθε φορά, σε όλους τους καιρούς, τα παιδιά, όταν παίζουν, ξεχνούν κάθε έγνοια και κάθε σκοτούρα. Έτσι και τα σημερινά παιδιά. Ήθελαν κι αυτά να παίζουν ξέγνοιαστα, αλλά δεν μπορούσαν, γιατί είχαν ένα πολύ σημαντικό καθήκον: Να προσέχουν τον πλανήτη τους, τη Γη.

Όσο κι αν ήξεραν πως δεν μπορούσαν να έχουν εμπιστοσύνη στους μεγάλους, δεν υπήρχε κι άλλη λύση. Αν ήθελαν να είναι χαρούμενα παιδιά που παίζουν, έπρεπε να τους εμπιστευτούν τη Γη. Δάνεισαν λοιπόν, τη Γη στους μεγάλους, και στην αρχή όλα πήγαν καλά. Οι μεγάλοι με χαρά ανέλαβαν να φροντίζουν τον πλανήτη και να διαχειρίζονται τον πλούτο του. Δεν πέρασε πολύς καιρός κι ο πλανήτης ήταν βαριά αρρωστος.

Η Γη είχε πυρετό. Η θερμοκρασία της είχε ανέβει δυο βαθμούς και αυτήν την αρρώστια στη γλώσσα των πλανητών τη λένε «κλιματική αλλαγή». Οι πάχοι έλιωναν, η στάθμη της θάλασσας ανέβαινε, τα εύφορα λιβάδια μεταμορφώνονταν σε απέραντη έρημο, η ατμόσφαιρα είχε τρύπες! Όλα αυτά ήταν πολύ σοβαρά. Η Γη κινδύνευε να γίνει ολόκληρη θάλασσα και έρημος.

Τα παιδιά σταμάτησαν το παιχνίδι. Ήταν τόσο στεναχωρημένα που ο πλανήτης τους είχε αρρωστήσει.

- Εμείς φταίμε, που τον δανείσαμε στους μεγάλους.
- Είναι να έχεις εμπιστοσύνη στους μεγάλους; Είπε ο μικρότερος της παρέας.
- Τι να κάνουμε για να σώσουμε τον πλανήτη μας;
- Με την αγάπη μας θα κάνουμε τον πλανήτη μας καλά. Ελάτε, πάμε.
- Πού;

Μια και δυο ειδοποίησαν όλα τα παιδιά της Γης και μαζεύτηκαν γύρω γύρω. Έσκυψαν κι έβαλαν το αυτί τους να ακούσουν την καρδιά της. Της έδωσαν ένα γλυκό φιλί. Ένωσαν τα χέρια και την πήραν αγκαλιά. Την πιο μεγάλη αγκαλιά του κόσμου.

Οι μεγάλοι, όταν είδαν τι έκαναν τα παιδιά, ξαφνιάστηκαν. Σαν να ξύπνησαν από λήθαργο, είδαν τη Γη στην αγκαλιά των παιδιών και θυμήθηκαν ότι ήταν δική τους, γιατί δικό τους ήταν το μέλλον και δεν είχαν κανένα δικαίωμα να τους την καταστρέφουν.

Τα παιδιά τους είδαν ξαφνιασμένους και τους πρότειναν:

- Λοιπόν, ακούστε. Για αρχή θα κάνετε οικονομία στην κατανάλωση του ρεύματος. Δε θα χρησιμοποιείτε συνεχώς αυτοκίνητα. Θα περιορίσετε τους ρύπους των βιομηχανιών. Ξεκινήστε από αυτά και «έχουμε και συνέχεια...».

- Σας το υποσχόμαστε, **θα προσπαθήσουμε**.
- Εσείς οι μεγάλοι, αν το πιστέψετε, θα το καταφέρετε εύκολα! Θέλουμε να δούμε πράξεις. **Οικολόγοι** γινόμαστε με τα έργα, όχι με τα λόγια!

Η φράση αυτή δηλώνει το παρελθόν, το παρόν ή το μέλλον;

Είναι μία ή περισσότερες από μία λέξεις;

7.1 Αρρωσταίνει η Γη;

Η Γη χάρη στην αγάπη των παιδιών, μπορεί να σωθεί από τη συμπεριφορά μερικών και την αδιαφορία των υπόλοιπων μεγάλων.

Μα κάθε παιδί πάντα ανησυχεί και επαγρυπνεί. Οι μεγάλοι γρήγορα ξεχνούν. Όπως λέει ο μικρότερος της παρέας... «Είναι να έχεις εμπιστοσύνη στους μεγάλους»;

Βαγγέλης Ηλιόπουλος, *Παιδιά σε δράση! Η ώρα να σώσουμε τον πλανήτη έχει φτάσει*, εκδ. Πατάκης (διασκευή)

Βάζουμε
τα γεγονότα της
ιστορίας στη σειρά

Ποιος έκανε τι;

Ανακαλύπτουμε τι σημαίνει η λέξη «οικολόγος» (βλ. δραστηριότητες 1, 2 & 3).

Μαθαίνουμε πώς δηλώνουμε το μέλλον (βλ. δραστηριότητες 8, 9, 10, 11, 12, 13 & 14).

4. Ποιοι είναι οι ήρωες του κειμένου;

5. Χωρίζουμε το κείμενο σε παραγράφους. Στη συνέχεια, συμπληρώνουμε τον παρακάτω πίνακα με σύντομες φράσεις μέσα από το κείμενο.

Ποιο πρόβλημα δημιουργήθηκε;

.....

Ποιοι το προκάλεσαν;

.....

Ποιοι βοήθησαν για να λυθεί το πρόβλημα;

.....

Πώς λύθηκε το πρόβλημα;

.....

6. Αν αλλάζαμε τον τίτλο του κειμένου, ποιος θα ήταν αυτός;

.....

7. Συζητάμε με την ομάδα μας και απαντάμε στις ερωτήσεις.

- Γιατί τα παιδιά δάνεισαν τη Γη στους μεγάλους;
- Πώς αντέδρασαν οι μεγάλοι, όταν είδαν τι έκαναν τα παιδιά για να γίνει η Γη καλά; Τι σκεφτόμαστε για την αντίδρασή τους;
- Σε ποιον ή ποια θα προτείναμε να διαβάσει αυτό το κείμενο; Γιατί;

8. Πώς πιστεύουμε ότι θα αντιδρούσε ένας μεγάλος και πώς ένας συμμαθητής ή μια συμμαθήτριά μας, αν του/της διαβάζαμε αυτό το κείμενο;

ΜΙΚΡΟΙ		ΜΕΓΑΛΟΙ
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	

9. Φτιάχνουμε και περιγράφουμε μια ζωγραφιά που θα συνοδεύει το κείμενο.

7.1 Αρρωσταίνει η Γη;

  10. Παρατηρούμε την εικόνα και συζητάμε.

- Τι απεικονίζεται;
- Είναι μία ή δύο εικόνες;
- Τι βλέπουμε στην αριστερή και τι στη δεξιά πλευρά;
- Ποια χρώματα χρησιμοποιούνται σε κάθε πλευρά; Μπορούμε να σκεφτούμε γιατί;
- Ποια πλευρά προτιμούμε; Γιατί;

Μεγεθύνουμε
την εικόνα

 11. Τι λεζάντα θα βάζαμε στην παραπάνω εικόνα;

.....
.....

 12. Διαβάζουμε ξανά την 3^η παράγραφο του Κειμένου 1. Πώς λέγεται στη «γλώσσα των πλανητών» αυτό που δείχνει η εικόνα της δραστηριότητας 10;

Επιπτώσεις της
κλιματικής αλλαγής

 13. Υπογραμμίζουμε στην 3^η παράγραφο του Κειμένου 1 τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στον πλανήτη μας.

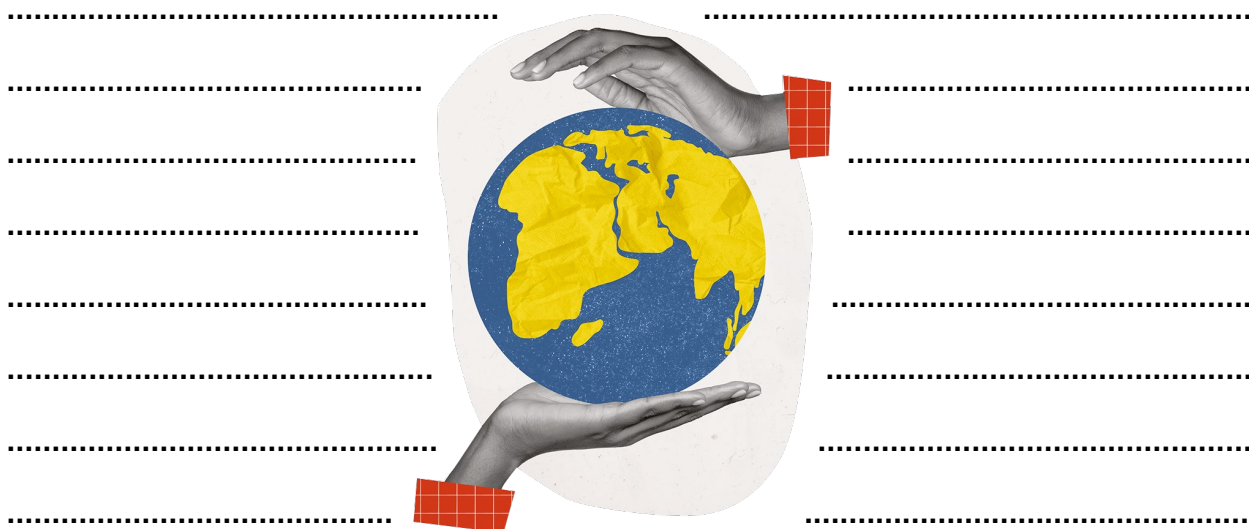
14. Από πού μπορούμε να μάθουμε περισσότερες πληροφορίες για τους τρόπους αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής;

Χωριζόμαστε σε 3 ομάδες και συνεργαζόμαστε. Με τις εργασίες της κάθε ομάδας θα δημιουργήσουμε μια σύντομη παρουσίαση με τίτλο: «Η Γ' τάξη σε αποστολή να σώσει τη Γη!». Η παρουσίαση αυτή θα αναρτηθεί στην ιστοσελίδα του σχολείου και θα κοινοποιηθεί σε εκπαιδευτικούς και γονείς.

1^η ομάδα της ιδεοθύελλας: Συμπληρώνουμε με την ομάδα μας τον εννοιολογικό χάρτη, προτείνοντας τρόπους/λύσεις, ώστε να σωθεί η Γη.

2^η ομάδα της ζωγραφικής: Ζωγραφίζουμε άλλους τρόπους/λύσεις, ώστε να σωθεί η Γη.

3^η ομάδα της συγγραφής: Γράφουμε μία μικρή παράγραφο, παραθέτοντας στους μεγάλους άλλους τρόπους/λύσεις, για να σώσουμε τη Γη.

7.2 Γιατί δεν πρέπει να φοβόμαστε τις μέλισσες;

Στην υποενότητα αυτή θα μάθουμε:

- ✓ κείμενα που εξηγούν/παρουσιάζουν ένα φαινόμενο, τις συνέπειες και τους τρόπους αντιμετώπισής του,
- ✓ πώς «διαβάζουμε» μια αφίσα.

1. Παρατηρούμε την εικόνα και συζητάμε με τον διπλανό ή τη διπλανή μας.

- Τι σκεφτόμαστε, όταν βλέπουμε αυτήν την εικόνα;
- Τι συναισθήματα μας δημιουργεί;
- Σε ποιον απευθύνεται και γιατί;

Διαβάζουμε το κείμενο και εντοπίζουμε λέξεις και φράσεις που απαντάνε στις ερωτήσεις: (α) Ποιο είναι το φαινόμενο που παρουσιάζεται; (β) Ποιες οι συνέπειές του; (γ) Ποιοι οι τρόποι αντιμετώπισής του;

Οι μέλισσες, οι μικρές μας φίλες!

Οι μέλισσες είναι σημαντικές για το **περιβάλλον** και τους ανθρώπους, αλλά αντιμετωπίζουν σοβαρούς κινδύνους. Η μείωση του πληθυσμού τους είναι ανησυχητική και απαιτεί άμεσα πολλά μέτρα προστασίας.

Η μεγαλύτερη απειλή για τις μέλισσες είναι η χρήση επικίνδυνων χημικών φυτοφαρμάκων στη γεωργία. Επιπλέον, οι μονοκαλλιέργειες αποτελούν μεγάλο κίνδυνο για τις μέλισσες, διότι καλλιεργώντας οι αγρότες μόνο ένα είδος φυτού π.χ. σιτάρι, καταστρέφουν τα λουλούδια που χρησιμοποιούν οι μέλισσες για τροφή. Ακόμη, η αλλαγή του κλίματος επηρεάζει τις μέλισσες, καθώς η άνθηση των λουλουδιών μπορεί να αλλάξει, με αποτέλεσμα οι μέλισσες να μη βρίσκουν τροφή. Τέλος, μία ακόμα απειλή για τις μέλισσες είναι η καταστροφή των δασών είτε λόγω πυρκαγιών είτε λόγω παράνομης υλοτομίας (παράνομο κόψιμο δέντρων). Συγκεκριμένα, κατά τη διάρκεια μιας πυρκαγιάς, πολλές μέλισσες δεν προλαβαίνουν να εγκαταλείψουν τις κυψέλες τους, με αποτέλεσμα να κινδυνεύουν, ενώ η εξαφάνιση των δέντρων και των δασών στερεί από τις μέλισσες το φυσικό τους περιβάλλον.

Τι θα συμβεί, όμως, αν εξαφανιστούν οι μέλισσες; Έχετε αναρωτηθεί ποτέ, ποιος βοηθάει να μεγαλώσουν όλα αυτά τα νόστιμα φρούτα και λαχανικά που τρώτε; Πολύ σωστά μαντέψατε! Οι μέλισσες! Οι μέλισσες μαζί με άλλα έντομα, λοιπόν, είναι απαραίτητες για την τροφή μας. Πετούν από λουλούδι σε λουλούδι, μαζεύοντας πολλή γύρη και πολύ νέκταρ. Ταυτόχρονα όμως βοηθούν και στην επικονίαση των φυτών, δηλαδή στην αναπαραγωγή τους, μεταφέροντας γύρη από το ένα φυτό στο άλλο. Χωρίς τις μέλισσες πολλές καλλιέργειες θα χαθούν και μαζί με αυτές πολλά φρούτα και λαχανικά που τρώμε.

Μπορείτε να βοηθήσετε στην προστασία των μελισσών, δημιουργώντας ένα φιλικό περιβάλλον γι' αυτές στον κήπο ή το μπαλκόνι σας. Όσοι θέλετε να βοηθήσετε τις μέλισσες, μπορείτε να κάνετε τα εξής:

1. Αποφύγετε τη χρήση φυτοφαρμάκων και δώστε προτίμηση σε φυσικές μεθόδους προστασίας των φυτών.
2. Επιλέξτε βιολογικά προϊόντα.
3. Φυτέψτε διαφορετικά είδη λουλουδιών και φυτά που είναι φιλικά προς τις μέλισσες, όπως αμυγδαλιά, βερικοκιά, δαμασκηλιά, και άλλα.
4. Βεβαιωθείτε ότι υπάρχει πάντα πρόσβαση σε πολύ νερό για τις μέλισσες, ειδικά κατά τους ζεστούς μήνες.
5. Προστατεύστε τα δάση από πυρκαγιά και παράνομη υλοτομία.

Ξέρουμε άλλες λέξεις που ξεκινούν με τον ίδιο τρόπο;

Με ποια άλλα ρήματα εκφράζουμε επιθυμία, ευχή ή κάποιο σχέδιο που έχουμε;

Κείμενο της συγγραφικής ομάδας

Ανακαλύπτουμε λέξεις που ξεκινάνε με το περι- (βλ. δραστηριότητες 1, 2 & 3).

Μαθαίνουμε προτάσεις που δείχνουν επιθυμία, ευχή και σχεδιασμό (βλ. δραστηριότητες 10, 11, 12 & 13).

Βλέπουμε το κείμενο με εικόνες και ήχο

7.2 Γιατί δεν πρέπει να φοβόμαστε τις μέλισσες;

- **2. Απαντάμε στις ερωτήσεις.**
- Ποιοι είναι οι ήρωες του κειμένου;
 - Αντιμετωπίζουν κάποιο πρόβλημα; Αν ναι, ποιο είναι αυτό;
 - Συνδέεται το κείμενο με την εικόνα στην αρχή;
 - Γιατί είναι τόσο σημαντικές οι μέλισσες για εμάς τους ανθρώπους;
- **3. Ξαναδιαβάζουμε το Κείμενο 1 και αριθμούμε τις παραγράφους.** Στη συνέχεια, τις αντιστοιχίζουμε με τους παρακάτω τίτλους.
(παρουσίαση του φαινομένου, συνέπειες, τρόποι αντιμετώπισης)
- **4. Συμπληρώνουμε τα κουτάκια με προτάσεις του κειμένου.**

Παρουσίαση του φαινομένου

Οι πληθυσμοί των μελισσών που παράγουν μέλι μειώνονται με ασυνήθιστα γρήγορους ρυθμούς.

Συνέπειες του φαινομένου

.....

.....

.....

Τρόποι αντιμετώπισης του φαινομένου

.....

.....

.....

5. Το Κείμενο 1 μας εξηγεί/δίνει πληροφορίες για τις μέλισσες. Σε ποιους/ποιες απευθύνεται; Πού θα μπορούσαμε να το βρούμε; Επιλέγουμε από τις παρακάτω απαντήσεις και αιτιολογούμε.

- A) σε ένα παραμύθι
- B) σε μια εγκυκλοπαίδεια
- Γ) σε ένα άρθρο εφημερίδας
- Δ) σε ένα επιστημονικό περιοδικό

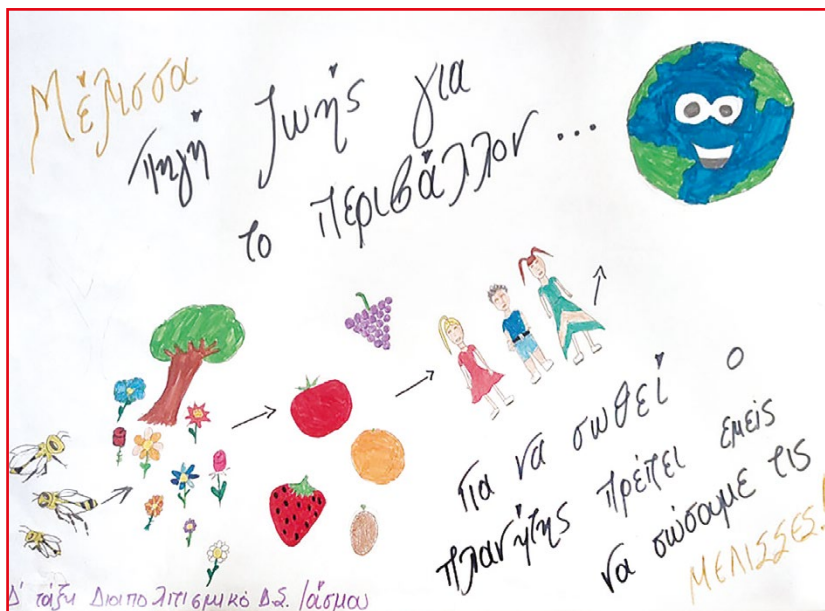
6. Παρατηρούμε τη ζωγραφιά, συζητάμε με τον διπλανό ή τη διπλανή μας και συμπληρώνουμε τα παρακάτω.

Τι είναι αυτό που δημιούργησαν τα παιδιά; Από πού το καταλαβαίνουμε;

- A) σχεδιάγραμμα
- B) αφίσα
- Γ) άρθρο
- Δ) οδηγίες

ΚΕΙΜΕΝΟ 2

Εξερευνούμε την αφίσα

Ποια παιδιά την έφτιαξαν;

Παρατηρούμε προσεκτικά:

- Τα βέλη στη ζωγραφιά της αφίσας: Τι θέλουν να μας δείξουν;

.....

- Το πάνω μέρος της αφίσας: Αυτό που είναι γραμμένο με λέξεις έχει σχέση με την εικόνα; Και αν ναι, ποια είναι αυτή;

.....

- Το κάτω και δεξί μέρος της αφίσας: Τι διαβάζεις σε αυτό; Τι σκοπό έχει αυτό το κείμενο;

.....

7.2 Γιατί δεν πρέπει να φοβόμαστε τις μέλισσες;

7. Αλήθειες και μύθοι για τις μέλισσες.

Πριν ακούσουμε το απόσπασμα, διαβάζουμε τις παρακάτω τέσσερις προτάσεις και σημειώνουμε **A**, αν κατά τη γνώμη μας είναι **αλήθεια** και **M**, αν είναι **μύθος**.

- Οι μέλισσες είναι επιθετικές.
- Όλες οι μέλισσες παράγουν μέλι.
- Το μέλι και η ζάχαρη είναι το ίδιο.
- Οι μέλισσες πεθαίνουν, όταν μας τσιμπάνε.

Ας ακούσουμε τώρα με προσοχή το ηχητικό απόσπασμα. Κατά τη διάρκεια της ακρόασης κρατάμε σημειώσεις.

Ακούμε τη
συνέντευξη

Αφού ακούσαμε τη συνέντευξη, θα αλλάζαμε τις απαντήσεις μας;

- Οι μέλισσες είναι επιθετικές.
- Όλες οι μέλισσες παράγουν μέλι.
- Το μέλι και η ζάχαρη είναι το ίδιο.
- Οι μέλισσες πεθαίνουν, όταν μας τσιμπάνε.

Συζητάμε στην τάξη.

- Τι μήνυμα στέλνει ο κύριος Γιάννης;

8. Διαβάζουμε τα παρακάτω αινίγματα και βρίσκουμε τη λύση.

Νοικοκυρά εργατική, ποτέ δεν τεμπελιάζει. Ζαχαροπλάστισσα άριστη, καθένιας τη θαυμάζει. Τι είναι;

.....

Έχει χρώμα χρυσαφί και είναι γλυκό πολύ. Τι είναι;

.....

9. Τα παιδιά αποφάσισαν να μιλήσουν δημόσια για τον κίνδυνο εξάλειψης των μελισσών. Επισκέφθηκαν τον ραδιοφωνικό σταθμό της περιοχής τους και 3 εκπρόσωποί τους θα παρουσιάσουν το φαινόμενο, θα εξηγήσουν τις επιπτώσεις που θα έχει και θα προτείνουν τρόπους αντιμετώπισής του. Τα παιδιά έχουν στη διάθεσή τους μόνο 3 λεπτά.

Η τάξη χωρίζεται σε 3 ομάδες με επικεφαλής τον μαθητή ή τη μαθήτρια που θα μιλήσει στο ραδιόφωνο. Η κάθε ομάδα οργανώνει τον λόγο του εκφωνητή ή της εκφωνήτριας, καταγράφοντας ποιες λέξεις-κλειδιά πρέπει να χρησιμοποιήσει. Η δασκάλα ή ο δάσκαλος ηχογραφεί τον κάθε εκφωνητή και την κάθε εκφωνήτρια, ενώ τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας καταγράφουν 2 σημεία που θα άλλαζαν. Στη συνέχεια τα συζητάνε στην ολομέλεια και η δασκάλα ή ο δάσκαλος ηχογραφεί ξανά τους εκφωνητές και τις εκφωνήτριες.

1.

2.

7.3 ΘαλαSOS;

Στην υποενότητα αυτή θα μάθουμε:

- ✓ πώς εντοπίζουμε τους ήρωες και τον τόπο μιας ιστορίας,
- ✓ πώς εντοπίζουμε πληροφορίες που αναφέρονται σε ένα ηχητικό απόσπασμα.

1. Διαβάζουμε τον τίτλο του κειμένου 1 και συζητάμε με τον διπλανό ή τη διπλανή μας.

- * Τι φωνάζει η Φωτούλα;
- * Τι πιστεύουμε ότι σημαίνει αυτό;

Αφού διαβάσουμε τον τίτλο, **κάνουμε υποθέσεις**. Στη συνέχεια, διαβάζουμε το κείμενο και ελέγχουμε αν επιβεβαιώνονται οι υποθέσεις μας.

Η Φωτούλα φωνάζει θαλαSOS

ΚΕΙΜΕΝΟ 1

Η Φωτούλα είναι μια φώκια μικρούλα και χαρούμενη σαν παιδί. «Έλα να σε μάθω να πιάνεις ψάρια» επιμένει η μαμά. Μα η Φωτούλα είναι όλο τούμπες και βουτιές, κρυφτό, κυνηγητό, χάδια και φιλιά.

Ένα πρωί η Φωτούλα βρήκε ένα χρωματιστό πλαστικό μπουκάλι να επιπλέει στο νερό. Το γέμισε νερό, το άδειασε, έπειτα το γέμισε άμμο, το άδειασε και πάλι απ' την αρχή. Άμμος, νερό, άμμος, νερό. Τι όμορφη που είναι η ζωή με το πλαστικό μπουκάλι!

Το επόμενο πρωινό βρήκε μια **πολύχρωμη** πλαστική μπάλα. Άφησε το μπουκάλι κι έπιασε να πετάει ψηλά την μπάλα κι έπειτα να την ισορροπεί στη μύτη της ξανά και ξανά. Τι όμορφη που είναι η ζωή με την πλαστική μπάλα!

Να και μια πλαστική σακούλα. Σ' αυτή θα βάζει τα ψάρια που θα **ψαρεύει!** Τι όμορφη που είναι η ζωή με τα πλαστικά!

Μα, τι συμβαίνει; Πώς μπλέχτηκε έτσι μέσα στα παιχνίδια της; Προσπαθεί να ελευθερωθεί η Φωτούλα αλλά, μπλέκεται όλο

Όλα τα ρήματα που τελειώνουν σε -εω γράφονται με τον ίδιο τρόπο;

Γνωρίζουμε άλλες λέξεις που «συγγενεύουν» με τη λέξη χρώμα;

και περισσότερο. «Βοήθεια!», φωνάζει, καθώς νιώθει το κύμα να την παρασέρνει μακριά. Ευτυχώς, ένα χέρι εμφανίζεται από το πουθενά και ξεμπλέκει τη μικρή φώκια από το δίχτυ. Παίρνει ανάσα η Φωτούλα, ελεύθερη βουτά. Τελικά είναι πιο όμορφη η ζωή χωρίς πλαστικά!

Νικόλαος Ανδρικόπουλος, *Η Φωτούλα αγαπούσε τα πλαστικά*, εκδ. Πατάκης (διασκευή)

Κουίζ ερωτήσεων

 Ανακαλύπτουμε λέξεις που ανήκουν στην ίδια οικογένεια με τη λέξη «χρώμα» (βλ. δραστηριότητες 1 & 2).

 Μαθαίνουμε πώς γράφονται τα ρήματα που τελειώνουν σε -εύω (βλ. δραστηριότητες 9 & 10).

 2. Ποιος είναι ο ήρωας ή ποια είναι η ηρωίδα της ιστορίας;

.....

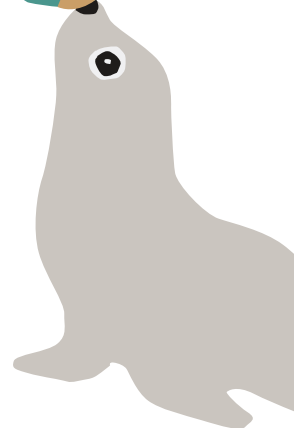
 3. Σε ποιο μέρος βρίσκεται ο πρωταγωνιστής ή η πρωταγωνίστρια της ιστορίας;

.....

 4. Συζητάμε με την ομάδα μας τα εξής:

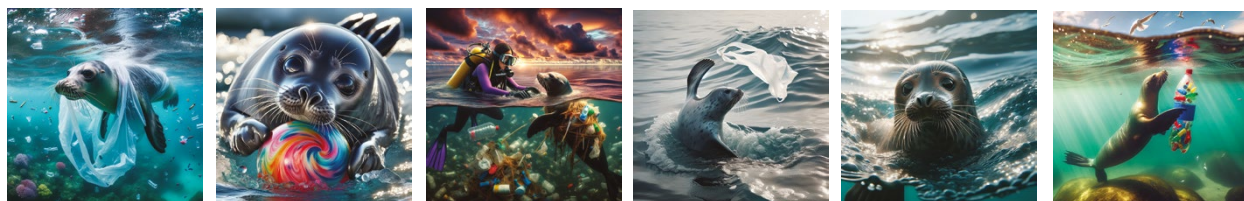
- Ποιο είναι το πρόβλημα που αντιμετωπίζει η Φωτούλα;
- Αποτελεί για εμάς πρόβλημα αυτό που αντιμετωπίζει η Φωτούλα;
- Πώς ένιωθε η Φωτούλα στην αρχή και πώς στο τέλος της ιστορίας;
- Ποιες φράσεις του κειμένου μας βοηθούν να το καταλάβουμε;

 5. Τώρα που διαβάσαμε το Κείμενο 1, επιβεβαιώθηκαν οι υποθέσεις που κάναμε στη δραστηριότητα 1;

7.3 ΘαλαSOS;

- **6.** Βάζουμε τα γεγονότα της ιστορίας στη σειρά, τοποθετώντας τον κατάλληλο αριθμό στις εικόνες.

<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
----------------------	----------------------	----------------------	----------------------	----------------------	----------------------

- **7.** Διαβάζουμε το παρακάτω απόσπασμα και φανταζόμαστε τη συνέχεια της ιστορίας.

Μα, τι συμβαίνει; Πώς μπλέχτηκε έτσι μέσα στα παιχνίδια της; Προσπαθεί να ελευθερωθεί η Φωτούλα αλλά μπλέκεται όλο και περισσότερο. «Βοήθεια!», φωνάζει, καθώς νιώθει το κύμα να την παρασέρνει μακριά.

Χωριζόμαστε σε τρεις ομάδες και:

- **γράφουμε** ποια νομίζουμε ότι θα ήταν η συνέχεια της ιστορίας, αν δεν εμφανιζόταν το ανθρώπινο χέρι να τη σώσει,
- **φτιάχνουμε** τη συνέχεια με κόμικς και την παρουσιάζουμε στην τάξη,
- **Παίζουμε θέατρο** τη συνέχεια της ιστορίας.

Συμπληρώνουμε
το φύλλο εργασίας

- **8.** Καταγράφουμε στον πίνακα της τάξης μας ποιες λύσεις προτείνουμε για να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα της Φωτούλας.

Συμπληρώνουμε τον
εννοιολογικό χάρτη

Τα νέα του βυθού...

Σήμερα η δασκάλα ή ο δάσκαλός μας έφερε στην τάξη μια εφημερίδα που έχει ως κεντρικό άρθρο το εξής: «Ο βυθός μας κινδυνεύει!». Διαβάζουμε και συζητάμε το άρθρο.

Άσχημα τα νέα για τον βυθό μας!

Η υπεραλίευση απειλεί τη θάλασσα και τα ζώα που ζουν μέσα σ' αυτήν. Ορισμένοι άνθρωποι φαρεύουν περισσότερα ψάρια από αυτό που τους επιτρέπεται. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να εξαφανίζονται πολλά είδη ψαριών, να σπάει ή να χαλάει η τροφική αλυσίδα των θαλάσσιων ζώων και να καταστρέφεται το θαλάσσιο σπίτι μας.

Κείμενο συγγραφικής ομάδας

9. Απαντάμε στις παρακάτω ερωτήσεις.

Ποιος είναι ο τίτλος του άρθρου;

Σύμφωνα με το άρθρο, ποιο άλλο πρόβλημα έχει να αντιμετωπίσει η Φωτούλα;

10. Διαβάζουμε με την ομάδα μας το παρακάτω κείμενο και προσπαθούμε να μαντέψουμε τη λέξη που λείπει.

Όταν έρθει η ώρα να μη θέλουμε κάτι πια, μια λύση θα ήταν η α _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ !
Η λέξη κλειδί είναι «ξεχωριστά». Χωριστά πετάμε το χαρτί, χωριστά το πλαστικό, χωριστά το μέταλλο, χωριστά το γυαλί. Είν' αλήθεια ότι στην αρχή θα μας δυσκολέψει λίγο, αλλά υπομονή, κάθε αρχή και δύσκολη.

Άννα Χατζημανώλη, Σκουπίδια και ανακύκλωση, εκδ. Κίρκη (διασκευή)

7.3 ΘαλαSOS;

11. Η περιπέτεια της κυρίας Χάρτινης.

Πριν ακούσουμε το απόσπασμα, διαβάζουμε τις παρακάτω ερωτήσεις:

- Τι είναι η κυρία Χάρτινη;
- Πού την πήγαν;
- Ποια αντικείμενα συνάντησε εκεί;

Ας ακούσουμε τώρα με προσοχή το ηχητικό απόσπασμα. Κατά τη διάρκεια της ακρόασης κρατάμε σημειώσεις που θα μας βοηθήσουν να απαντήσουμε στις παραπάνω ερωτήσεις.

Ακούμε το ηχητικό απόσπασμα

Συζητάμε στην τάξη.

- Πώς νιώθει η κυρία Χάρτινη με κάθε αντικείμενο που συναντά;
- Τι μήνυμα στέλνει η κυρία Χάρτινη;

Χριστίνα Παναγοπούλου, *Η περιπέτεια της κυρίας Χάρτινης*, Δήμος Αγίας Παρασκευής

12. Συζητάμε με την ομάδα μας τα παρακάτω ζητήματα, γράφουμε τις απόψεις μας και τις παρουσιάζουμε στην ολομέλεια της τάξης.

Μπορούμε εμείς τα παιδιά να κάνουμε ανακύκλωση; Είναι εύκολο ή δύσκολο; Τι χρειάζεται για να την κάνουμε;

.....

.....

.....

Τι φανταζόμαστε ότι θα συμβεί στον πλανήτη μας, αν δεν κάνουμε ανακύκλωση;

.....

.....

.....

13. Ξαναδιαβάζουμε το Κείμενο 1 και υπογραμμίζουμε τις λέξεις που αφορούν υλικά που ανακυκλώνονται.

14. Χωριζόμαστε σε 4 ομάδες ανάλογα με το υλικό που θα ανακυκλώσουμε (γυαλί, χαρτί, πλαστικό, μέταλλο), μοιράζουμε ρόλους μέσα στην ομάδα μας και αναλαμβάνουμε δράση.

1^{ος} ρόλος: Κατασκευή κάδων ανακύκλωσης (διαφορετικών χρωμάτων ανάλογα με το είδος των ανακυκλώσιμων υλικών).

2^{ος} ρόλος: Συζήτηση και απόφαση για τα σημεία τοποθέτησης των κάδων στην αυλή του σχολείου.

3^{ος} ρόλος: Ενημέρωση των υπολοίπων τάξεων του σχολείου για τη σημασία της ανακύκλωσης και της χρήσης των κάδων.

Κάνουμε
ανακύκλωση

15. Διαβάζουμε τα παρακάτω αινίγματα και βρίσκουμε τη λύση.

Στο σχολείο, στο γραφείο και στο σπίτι με χρησιμοποιείς. Στα βιβλία και στις εφημερίδες μπορείς να με βρεις.
Τι είμαι;
.....

Κρύβομαι σε ηλεκτρικές συσκευές, είτε μία είτε πολλές φορές!
Τι είμαι;
.....

Είμαι ελαφρύ και ανθεκτικό, μα, αν με πετάξεις, προκαλώ τον πανικό! Συναντιέμαι σε μπουκάλια και πολλά άλλα.
Τι είμαι;
.....

Παράθυρα δεν έχω, ούτε και σκεπή, μα είμαι το σπίτι όλων σας κάθε στιγμή!
Τι είμαι;
.....

7.4

Πώς μπορούμε να βοηθήσουμε τον πλανήτη μας;

Ώρα για επανάληψη...

1. Παρατηρούμε τις εικόνες και τις αντιστοιχίζουμε με την ονομασία τους.

σκουπίδια

παράνομη υλοτομία

υπεραλίευση

πυρκαγιά

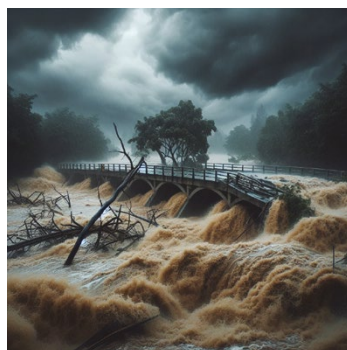
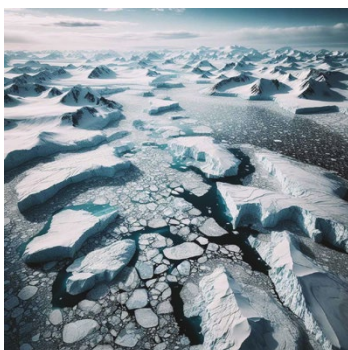
• Διαλέγουμε ένα πρόβλημα και το περιγράφουμε προφορικά στην ολομέλεια της τάξης.

2. Γινόμαστε κι εμείς επιστήμονες...

Μαζί με τον διπλανό ή τη διπλανή μας παρατηρούμε τις παρακάτω εικόνες και προσπαθούμε να εξηγήσουμε το φαινόμενο που βλέπουμε, αξιοποιώντας τις βοηθητικές λέξεις που μας δίνονται.

Εξερευνούμε κι άλλους τρόπους ρύπανσης

Θερμοκρασία
πάγοι
δέντρα
βροχή
πλημμύρα

3. Στη διαδικτυακή εφημερίδα *αργολικά* βλέπουμε τον παρακάτω τίτλο ενός άρθρου.

αργολικά

ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ 🔍

INFO

Δεντροφύτευση από παιδιά και μεγάλους στον λόφο της Λυκώνης, στο Άργος

- Τι πιστεύουμε ότι είναι η δεντροφύτευση;
- Για ποιο περιβαλλοντικό πρόβλημα θεωρείτε ότι κάνουν τα παιδιά δεντροφύτευση;
- Στο Κείμενο 1 της υποενότητας 7.1, ο μικρότερος της παρέας των παιδιών είπε: «Είναι να έχεις εμπιστοσύνη στους μεγάλους;». Διαβάζοντας τον παραπάνω τίτλο, τι θα του απαντούσαμε;

«Δεντροφύτευση από παιδιά και μεγάλους στο λόφο της Λυκώνης, στο Άργος», *αργολικά*

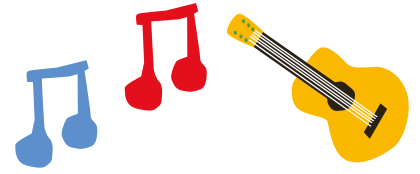

4. Διαλέγουμε 2 προβλήματα από τη δραστηριότητα 1 και προτείνουμε λύσεις.

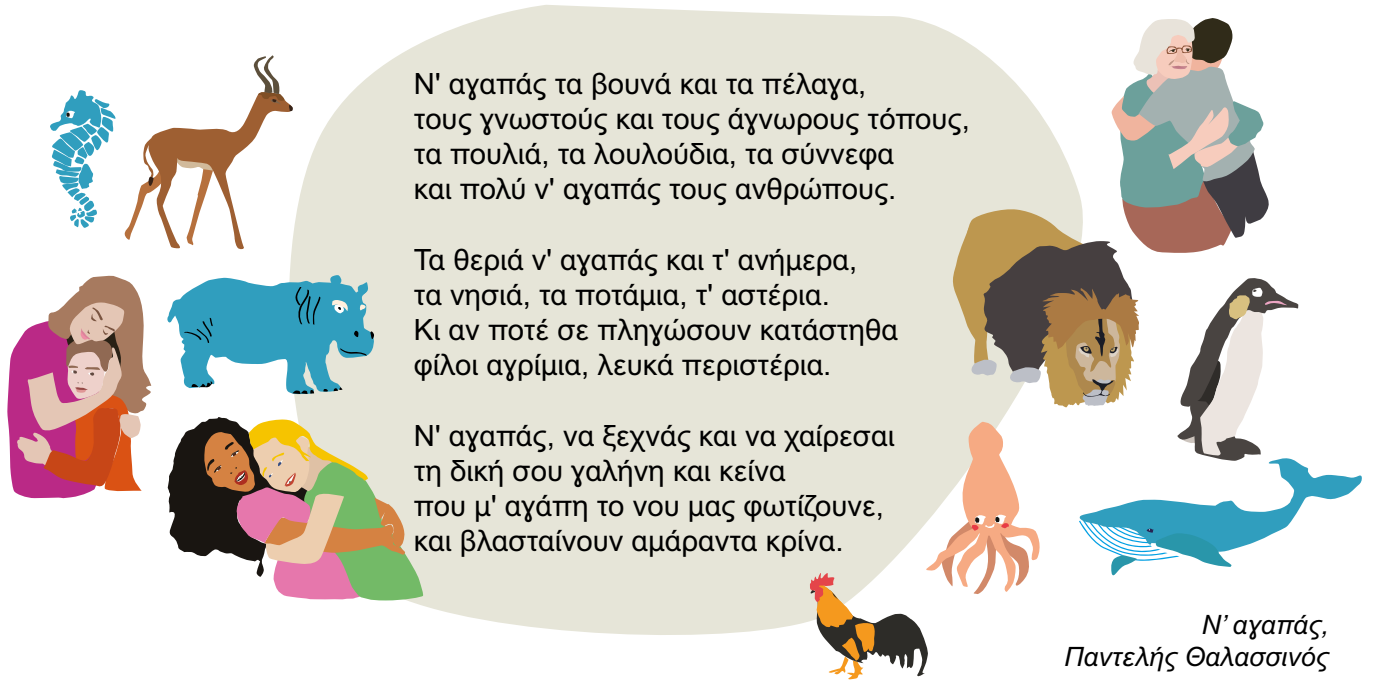
Πρόβλημα	Λύσεις που προτείνουμε

7.4

Πώς μπορούμε να βοηθήσουμε τον πλανήτη μας;

- **5.** Με τη βοήθεια της δασκάλας ή του δασκάλου μας βρίσκουμε και ακούμε το τραγούδι με τίτλο *Ν' αγαπάς* και απαντάμε στις παρακάτω ερωτήσεις.

Ν' αγαπάς τα βουνά και τα πέλαγα,
τους γνωστούς και τους άγνωστους τόπους,
τα πουλιά, τα λουλούδια, τα σύννεφα
και πολύ ν' αγαπάς τους ανθρώπους.

Τα θεριά ν' αγαπάς και τ' ανήμερα,
τα νησιά, τα ποτάμια, τ' αστέρια.
Κι αν ποτέ σε πληγώσουν κατάστηθα
φίλοι αγρίμια, λευκά περιστέρια.

Ν' αγαπάς, να ξεχνάς και να χαιρέσαι
τη δική σου γαλήνη και κείνα
που μ' αγάπη το νου μας φωτίζουνε,
και βλασταίνουν αμάραντα κρίνα.

*Ν' αγαπάς,
Παντελής Θαλασσινός*

- * Ποιο είναι το θέμα του τραγουδιού;
- * Τι μας προτείνει να αγαπάμε στην 1^η στροφή;
- * Τι χρειαζόμαστε για να νιώθουμε ότι μας αγαπούν;
- * **Τελικά, τι χρειάζεται το περιβάλλον για να «νιώθει» ότι το αγαπάμε και το προσέχουμε;**

- **6.** Στο τραγούδι ακούμε πόσο σημαντικό είναι να αγαπάμε ό,τι υπάρχει δίπλα μας και να παραβλέπουμε όσα κι όσους μας έχουν πληγώσει. Εμείς τι θα προτείναμε στον διπλανό ή τη διπλανή μας να αγαπά και τι να παραβλέπει;

- **7.** Ακούμε ξανά το τραγούδι και ζωγραφίζουμε την εικόνα που μας έρχεται στο μυαλό.

8. Η ενότητά μας ξεκίνησε με ένα ερώτημα: «Φροντίζουμε τον τόπο μας;».

Με την ομάδα μας σκεφτόμαστε και συζητάμε προβλήματα που έχουν απασχολήσει τον τόπο μας. Διαλέγουμε ένα πρόβλημα και γράφουμε ένα άρθρο για την ιστοσελίδα του σχολείου μας, με σκοπό να ενημερωθούν οι μαθητές και οι μαθήτριες άλλων σχολείων.

Τίτλος:

Ποιο είναι το πρόβλημα;

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ

.....

.....

.....

.....

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ

Τι προκαλεί;

.....

.....

.....

.....

Πώς μπορούμε να βοηθήσουμε;

ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ

.....

.....

.....

.....

Διορθώνουμε
το γραπτό μας

7.4

Πώς μπορούμε να βοηθήσουμε τον πλανήτη μας;

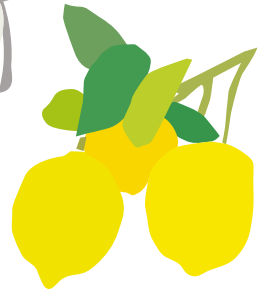

9. Τώρα, στο τέλος της ενότητας, μπορώ:

	Πολύ καλά	Καλά	Δύσκολα
να «διαβάζω» μια εικόνα,			
να εντοπίζω σε ένα κείμενο: το πρόβλημα που αφορά τη Γη, αυτούς που το προκάλεσαν και τους τρόπους αντιμετώπισής του,			
να αναγνωρίζω ένα φαινόμενο,			
να κατανοώ τις συνέπειες ενός φαινομένου,			
να βρίσκω τους τρόπους αντιμετώπισής του,			
να «διαβάζω» μια αφίσα,			
να εντοπίζω τους ήρωες και τις ηρωίδες και τον τόπο μιας ιστορίας,			
να εντοπίζω πληροφορίες που αναφέρονται σε ένα ηχητικό απόσπασμα,			
να συνεργάζομαι με την ομάδα μου.			

Προτάσεις για ανάγνωση βιβλίων

Η βιβλιοθήκη μας

Διαβάζουμε και
εξερευνούμε
το βιβλίο: *Στων
σκουπιδιών τη
γειτονιά, έναν καιρό
και μια φορά*

ΣΥΖΗΤΑΜΕ...

για τα ιστορικά
γεγονότα της 25^{ης}
Μαρτίου

ΔΙΑΒΑΖΟΥΜΕ...

κείμενα εμπνευσμένα
από την 25^η Μαρτίου

ΓΙΟΡΤΑΖΟΥΜΕ...

μαθαίνοντας και
δημιουργώντας

1. Παρατηρούμε τις εικόνες και συζητάμε με τη διπλανή ή τον διπλανό μας τι αναπαριστούν.

ΕΙΚΟΣΙΠΕΝΤΕ ΤΟΥ ΜΑΡΤΙΟΥ

Εικοσιπέντε του Μαρτίου είναι χαρά μεγάλη
διπλή γιορτή γιορτάζουμε με σημασία άλλη.
Χαρά έχ' η Ελλάδα μας, χαρά κι η Εκκλησία
Χριστός από τη μια θα 'ρθεί, μα κι η ελευθερία.

Εικοσιπέντε του Μαρτίου σε λίγο ξημερώνει
και ο Αρχάγγελος Γαβριήλ στην Παναγιά σιμώνει.
Χαίρε Νύμφη Ανύμφευτε, της λέει με περηφάνια
γιατί σε διάλεξε ο Θεός για νά 'ρθει απ' τα Ουράνια.

Νίκος Καρύδης, *Εικοσιπέντε του Μαρτίου* (διασκευή)

Εξερευνούμε τα
βασικά μέρη ενός
ποιήματος

2. Διαβάζουμε προσεκτικά το απόσπασμα του ποιήματος.

- Πώς ονομάζεται το ποίημα;
- Με τη φράση «διπλή γιορτή», ποιες δύο γιορτές εννοεί ο ποιητής;
- Βρίσκουμε λέξεις ή φράσεις του ποιήματος που ταιριάζουν σε κάθε εικόνα και τις γράφουμε από κάτω.

Πολεμώντας για την Ελευθερία!

3. Συζητάμε με τον διπλανό ή τη διπλανή μας και προσπαθούμε να εξηγήσουμε τι σημαίνει «επανάσταση».

Επανάσταση σημαίνει πως πολλοί άνθρωποι μαζί ξεσηκώνονται για να αποκτήσουν την ελευθερία τους ή για να αναγνωριστούν τα δικαιώματά τους.

Αυτό έκαναν λοιπόν και οι προπαππούδες των προπαππούδων μας εναντίον της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, επειδή ήθελαν να ζουν ελεύθεροι. Επί 400 χρόνια ζούσαν κάτω από την κυριαρχία του Σουλτάνου, που ήταν αρχηγός της αυτοκρατορίας των Οθωμανών Τούρκων.

Ελένη Σβορώνου, *Για να ζούμε ελεύθεροι*, εκδ. Μεταίχμιο (διασκευή)

Βρίσκουμε τις υπογραμμισμένες λέξεις στο γλωσσάρι

Η Ελληνική Επανάσταση του 1821

Μια ξεχωριστή μέρα ξημέρωνε για το ελληνικό έθνος. Οι τρεις έμποροι, ο Τσακάλωφ, ο Σκουφάς και ο Ξάνθος, πιο σίγουροι από ποτέ, αποφάσισαν να κάνουν το μεγάλο βήμα. Να ιδρύσουν μια μυστική οργάνωση, τη Φιλική Εταιρεία.

Μετά από λίγα χρόνια αναλαμβάνει την αρχηγία της Φιλικής Εταιρείας ο Αλέξανδρος Υψηλάντης, ο οποίος ήξερε πως η επανάσταση έπρεπε να ξεσπάσει ταυτόχρονα σε πολλά μέτωπα.

Ο Κολοκοτρώνης, φτάνοντας στην Πελοπόννησο, ανακοίνωσε αμέσως το σχέδιό του:

- Θα επιτεθούμε πρώτα στην

Ο Υψηλάντης ζήτησε από τον Παπαφλέσσα να τρέξει στα χωριά της Πελοποννήσου και να ξεσηκώσει τους ανθρώπους της. Ο κόσμος ενθουσιαζόταν από τους λόγους του και τον πίστευε.

Μαθαίνουμε παίζοντας

Η **25η Μαρτίου** έχει οριστεί ως ημέρα έναρξης της Επανάστασης

Ο Αλέξανδρος Υψηλάντης έγραψε σε προκήρυξη του: «Η Επανάσταση ξεκινά!». Ενθουσιασμός επικρατούσε παντού. Είχε έρθει επιτέλους η στιγμή που περίμεναν οι Έλληνες. Ο Σουλτάνος όμως δε θα επέτρεπε ξεσηκωμό στα εδάφη του και διέταξε τον Ομέρ Βρυώνη και τον Κιοσέ Μεχμέτ να το εμποδίσουν. Για να φτάσει το τούρκικο στράτευμα στην Τριπολιτσά, θα έπρεπε να περάσει πρώτα από τη Στερεά Ελλάδα. Εκεί στη γέφυρα της Αλαμάνας, πολεμούσε ο Αθανάσιος Διάκος με τους πενήντα στρατιώτες του. Ρίχτηκε με ορμή στη μάχη και δε σταμάτησε ούτε όταν λαβώθηκε ούτε όταν έσπασε το σπαθί του.

Όμως και από τη θάλασσα, δεν είχαν καλύτερη τύχη οι Οθωμανοί. Ο Κανάρης, ο Παπανικολής, η Μπουμπουλίνα, ο Μιαούλης και τόσοι άλλοι ναυμάχοι εμπόδιζαν πολλές φορές τις προσπάθειες των Οθωμανών να μεταφέρουν στρατό, πολεμοφόδια και τρόφιμα μέσω των караβιών τους στη στεριά. Μπορεί να μην είχαν μεγάλα πλοία και πολύ στρατό, είχαν όμως μυαλό και ήξεραν τη δουλειά.

Βασίλης Κουτσιαρής & Γιάννης Διακομανώλης, *Η Ελληνική Επανάσταση του 1821*, εκδ. Μίνωας

- **4. Υπογραμμίζουμε στο κείμενο:**
- Πού δόθηκε μια μεγάλη μάχη;
 - Ποιος μεγάλος ήρωας της Ελληνικής Επανάστασης πρωταγωνίστησε σε αυτήν τη μάχη;

- **5. Διαβάζουμε τα αποσπάσματα και απαντάμε στις ερωτήσεις:**
- Για πόσα χρόνια ήταν ο ελληνικός λαός σκλαβωμένος στους Οθωμανούς Τούρκους;
.....
 - Ποια μέρα γιορτάζουμε την κήρυξη της Επανάστασης του 1821;
.....
 - Υπογραμμίζουμε στο κείμενο με μπλε χρώμα τους Έλληνες αγωνιστές του 1821.
 - Στο απόσπασμα διαβάζουμε: «Μπορεί να μην είχαν μεγάλα πλοία και πολύ στρατό, είχαν όμως μυαλό και ήξεραν τη δουλειά». Μοιραζόμαστε τις ιδέες μας σχετικά με την παραπάνω πρόταση.

Ύμνος εις την Ελευθερίαν

- **6. Με τη βοήθεια της δασκάλας ή του δασκάλου μας αναζητάμε στο διαδίκτυο τον Ύμνο εις την Ελευθερίαν και απαντάμε στις ερωτήσεις.**
- Τι μας θυμίζει το ποίημα;
 - Ποιος έγραψε τον Ύμνο εις την Ελευθερίαν;
 - Από πού τον εμπνεύστηκε;
 - Ποιος τον μελοποίησε, δηλαδή έγραψε μουσική για τους στίχους του Ύμνου;
 - Αναζητάμε στο διαδίκτυο και παρακολουθούμε τον *Εθνικό Ύμνο* στην ελληνική νοηματική γλώσσα.

Μαθαίνουμε
περισσότερα για
τον Ύμνο εις την
Ελευθερίαν

Παρατηρώντας την εικόνα, μπορούμε να φανταστούμε τι ήταν η «Έξοδος του Μεσολογγίου»;

Η Έξοδος του Μεσολογγίου

7. Παρατηρούμε την εικόνα, ακούμε προσεκτικά το ηχητικό απόσπασμα δύο φορές και απαντάμε στις ερωτήσεις:

- Γιατί θεωρούνταν σημαντική πόλη το Μεσολόγγι;
.....
.....
- Ποια ήταν η μόνη τροφή των κατοίκων του Μεσολογγίου;
.....
.....
- Πότε έγινε η Έξοδος του Μεσολογγίου;
- Συζητάμε με τον διπλανό ή τη διπλανή μας τι ήταν η Έξοδος του Μεσολογγίου και παρουσιάζουμε την άποψή μας στην τάξη.

8. Οι γυναίκες στην Επανάσταση! Με τη βοήθεια του δασκάλου ή της δασκάλας μας αναζητάμε είτε από εγκυκλοπαίδειες είτε από το διαδίκτυο πληροφορίες για τις γυναίκες της Επανάστασης του 1821. Τις πληροφορίες μπορούμε να τις αναζητήσουμε είτε από εγκυκλοπαίδειες είτε από το διαδίκτυο.

Όνομα:
Λασκαρίνα Μπουμπουλίνα

Καταγωγή:
.....

Συμβολή στον Αγώνα:
.....
.....

Όνομα:
Δόμνα Βισβίζη

Καταγωγή:
.....

Συμβολή στον Αγώνα:
.....
.....

Τα πορτραίτα των ηρώων του 1821

ΣΥΖΗΤΑΜΕ...

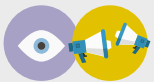
για τα έθιμα και
τις συνήθειες της
Μεγάλης Εβδομάδας

ΔΙΑΒΑΖΟΥΜΕ...

κείμενα για το Πάσχα

ΓΙΟΡΤΑΖΟΥΜΕ...

μαθαίνοντας και
δημιουργώντας

1. Παρατηρούμε την εικόνα και συζητάμε με την ομάδα μας.

- Τι βλέπουμε στην εικόνα;
- Σε ποια μεγάλη γιορτή συναντάμε αυτά τα έθιμα;
- Τι γιορτάζουμε σε αυτήν τη γιορτή;
- Γνωρίζουμε τι συμβολίζει το κάθε έθιμο;

Μια πασχαλινή ιστορία

Μια φορά κι έναν καιρό σε μια απλωτή βουνοπλαγιά ήταν χτισμένο ένα μεγάλο χωριό. Οι κάτοικοι ήταν εργατικοί και ζούσαν αγαπημένοι. Δίπλα στο ποτάμι ήταν κι ένας μύλος, νερόμυλος.

Ο μυλωνάς, ένας καλοκάγαθος ανθρωπάκος, βουτηγμένος μέσα στη σκόνη από το αλεύρι, ήταν αυτός που κανόνιζε το ψωμί του τόπου. Θεωρούσε χρέος του, όση ώρα ο μύλος άλεθε, να **τραγουδά** μαζί με τις μυλόπετρες και το νερό, ώστε το ψωμί που θα έφτιαχναν οι άνθρωποι να τους φέρνει χαρά και ευτυχία.

Μα αυτό δεν κράτησε για πολύ. Ο καλοκάγαθος μυλωνάς αρρώστησε βαριά. Μέρα με τη μέρα η αρρώστια τον έλιωνε, ώσπου ένα πρωινό πέθανε.

Το αλεύρι της προηγούμενης σοδειάς τούς είχε τελειώσει κι έπρεπε κάποιος να βρεθεί να δουλέψει το μύλο. Άλλωστε, σύμφωνα με τη συνήθεια, για να γίνει κάποιος μυλωνάς, έπρεπε ν' αναλάβει να **τραγουδά** όλη μέρα!

Οι κάτοικοι του χωριού βρίσκονταν σε μεγάλη απελπισία. Ήταν απόγευμα, όταν στην πλατεία του πάνω χωριού φάνηκε ένα ψηλό, ξένο παλληκάρι. Με τα πολλά και με τα λίγα τού διηγήθηκαν τον πόνο τους. «Μην σας νοιάζει, τους είπε. Θα σας βοηθήσω εγώ». Μα ο μυλωνάς, κλεισμένος στα μέσα του μύλου, άλεθε, χωρίς να τραγουδά και σαν να μην έφτανε αυτό, **έχωνε τα μανίκια του στον κάδο με το αλεύρι κι έκλεβε, κι όλο έκλεβε.**

Κι όσο ο καιρός περνούσε, ήταν φανερό πως **κάτι στο χωριό είχε τελείως αλλάξει.** Στη θέση της αγάπης είχε μπει η γκρίνια. Τα παιδιά, αντί να παίζουν και να τραγουδούν ανέμελα, **μάλωναν.** Μέσα σε λίγους μήνες ήρθαν τα πάνω κάτω. **Έπαψαν πια να ακούγονται τραγούδια** και να είναι μονοιασμένοι οι κάτοικοι του χωριού. **Η άνοιξη, όσο κι αν την περίμεναν, δε φαινόταν πουθενά.** «Μόνο αν καταφέρετε να μονοιάσετε, θα έρθει και πάλι η άνοιξη. Ο Θεός δε θέλει άλλες ετοιμασίες. Το μόνο που ζητά είναι την καρδιά σας».

«Θα 'ρθει η Ανάσταση και πρέπει να μας βρει μονοιασμένους. Έτσι κι έγινε. Και σαν διάβασαν το αναστάσιμο Ευαγγέλιο κι έπαλαν το «Χριστός Ανέστη», αγκαλιάζονταν και φιλιόνταν. Έπειτα, όλοι μαζί, έστησαν γλέντι γερό. Και η άνοιξη τους επισκέφτηκε για τα καλά. «Γι' αυτό αρνιόταν να έρθει η άνοιξη. Να έχετε αγάπη. **Γιατί ο Χριστός σταυρώθηκε κι αναστήθηκε για την αγάπη!**».

Σταυρούλα Κάτσου-Καντάνη,

Η Αγάπη φέρνει την Άνοιξη. Μια Πασχαλινή ιστορία, εκδ. Θύρα (διασκευή)

1. Διαβάζουμε το κείμενο και συζητάμε με τον διπλανό ή τη διπλανή μας.

- Κάποιες φράσεις του κειμένου είναι με κόκκινα γράμματα. Γιατί πιστεύουμε ότι συμβαίνει αυτό;
- Γιατί αξίζει να διαβάσουμε αυτό το κείμενο;

Παίζουμε
το παιχνίδι
ερωτήσεων

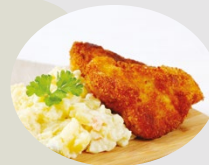
Τα έθιμα της Μεγάλης Εβδομάδας

- Οι Μικροί και μεγάλοι ζυμώνουν το πρωί του Σαββάτου, ειδικά κουλούρια, τα «Λαζαράκια».

- Παιδιά και πολιτιστικοί σύλλογοι λένε τα κάλαντα του Λαζάρου.

- Ξεκινούν οι καθημερινές Ακολουθίες της Μ. Εβδομάδας.
- Οι εκκλησίες στολίζονται με βάγια.
- Αν και είναι περίοδος νηστείας, επιτρέπεται να φάμε ψάρι.

Σάββατο του Λαζάρου

Κυριακή των Βαΐων

Μεγάλη Δευτέρα

- Την ημέρα αυτή φτιάχνονται τα πασχαλινά κουλουράκια και τα τσουρέκια. Το τσουρέκι δηλώνει την Ανάσταση του Χριστού, γιατί το αλεύρι ζωντανεύει και μεταμορφώνεται σε ψωμί το οποίο συμβολίζει τη ζωή.

- Τόσο τη Μεγάλη Δευτέρα όσο και τη Μεγάλη Τρίτη οι πιστοί προετοιμάζουν τον εαυτό τους, αλλά και το σπίτι τους, για τη μεγάλη γιορτή της Ανάστασης.

Μεγάλη Τρίτη

Μεγάλη Τετάρτη

Μεγάλη Πέμπτη

- Είναι η μέρα Σταύρωσης του Χριστού.
- Βάφουμε τα αυγά συνήθως με κόκκινο χρώμα.
- Το βράδυ στολίζουμε τον Επιτάφιο.

Το κόκκινο χρώμα των αυγών συμβολίζει το αίμα του Χριστού.

Το έθιμο ανήμερα του Πάσχα περιλαμβάνει το ψήσιμο αρνιού ή κατσικιού και το τσουγκρισμα των αυγών. Το σπάσιμο του αυγού συμβολίζει το σπάσιμο του τάφου του Χριστού και την Ανάστασή του.

Μεγάλη Παρασκευή

Μεγάλο Σάββατο

Κυριακή του Πάσχα

- Είναι η μέρα ταφής του Χριστού.
- Η καμπάνα χτυπά πένθιμα.
- Τα φαγητά είναι αλάδωτα.
- Γίνεται η περιφορά του Επιταφίου.

κείμενο της συγγραφικής ομάδας

- Γιορτάζουμε την Ανάσταση του Χριστού.
- Το βράδυ ανάβουμε λαμπάδες, όπου μεταφέρεται το Άγιο Φως. Επίσης, τρώμε μαγειρίτσα.

Η λαμπάδα συμβολίζει το φως που θα φωτίσει την ψυχή των πιστών. Η μαγειρίτσα γίνεται για να επαναφέρει το στομάχι του πιστού από τη σαρανταήμερη νηστεία.

Το Πάσχα στον κόσμο

2. Διαβάζουμε τα έθιμα της Μεγάλης Εβδομάδας και συζητάμε.

- Ποιο έθιμο μας αρέσει περισσότερο;
- Είναι σημαντικό να διατηρούμε αυτά τα έθιμα; Γιατί;

Ένα πασχαλινό
δωμάτιο
απόδρασης

3. Ώρα να γίνουμε ερευνητές! Αναζητούμε από συγγενείς και φίλους έθιμα διαφορετικά από αυτά που διαβάσαμε και τα παρουσιάζουμε στην τάξη.

Πώς γιορτάζεται το Πάσχα σε άλλες χώρες;

Βερμούδες

Το Πάσχα γιορτάζεται με το πέταγμα του χαρταετού. Το πέταγμα του χαρταετού συμβολίζει την ενότητα και την ελπίδα.

Σουηδία

Τα παιδιά ντύνονται μάγισσες και πηγαίνουν από σπίτι σε σπίτι ανταλλάσσοντας καραμέλες. Πιστεύουν ότι έτσι διώχνουν το κακό.

Πολωνία

Νεαρά κορίτσια και αγόρια παίζουν μπουγέλο με κουβάδες και νεροπίστολα. Το έθιμο αυτό συμβολίζει τον καθαρισμό των αμαρτιών.

Νατάσσα Καρυστινού,
«Περίεργα έθιμα του Πάσχα
σε διάφορες χώρες του
κόσμου», Athens voice
(δασκευή)

4. Με τη βοήθεια της δασκάλας ή του δασκάλου μας ψάχνουμε στο διαδίκτυο και συμπληρώνουμε στο παραπάνω πλαίσιο ένα έθιμο που γίνεται το Πάσχα σε μια άλλη χώρα του κόσμου.

Ταξιδεύοντας στα
έθιμα του Πάσχα
στην Ελλάδα

5. Με το μαγικό εισιτήριο μπορούμε να πάμε όπου θέλουμε!

- Σε ποιο μέρος θα θέλαμε να περάσουμε τις ημέρες του Πάσχα; Γιατί;
- Ποιους/ποιες θα θέλαμε να πάρουμε μαζί μας;

Εκτυπώνουμε το
εισιτήριό μας

Δουλεύουμε ομαδικά

- Στο παρακάτω κρυπτόλεξο βρίσκουμε οριζόντια και κυκλώνουμε τις 11 λέξεις που συναντήσαμε στις ενότητες του βιβλίου μας.

Ο	Σ	Γ	Δ	Γ	Ω	Ρ	Π	Α	Σ	Χ	Α	Υ	Υ	Λ	Θ	Υ	Σ	Π	Κ
Γ	Υ	Π	Β	Β	Β	Ψ	Σ	Γ	Ψ	Η	Η	Ο	Ε	Φ	Ω	Χ	Θ	Ι	Ε
Π	Φ	Κ	Ξ	Κ	Α	Λ	Λ	Ι	Τ	Ε	Χ	Ν	Ι	Δ	Α	Ε	Ε	Ν	Γ
Μ	Φ	Ψ	Π	Β	Μ	Κ	Ζ	Μ	Β	Μ	Ψ	Ρ	Ν	Ε	Π	Χ	Ν	Α	Δ
Ε	Α	Μ	Τ	Υ	Ε	Τ	Ε	Θ	Ζ	Υ	Ζ	Ο	Ι	Τ	Ζ	Λ	Ξ	Κ	Μ
Π	Σ	Σ	Ψ	Ω	Γ	Ξ	Ρ	Λ	Σ	Ρ	Λ	Α	Δ	Ρ	Ν	Η	Ρ	Ε	Ω
Α	Ν	Ζ	Η	Η	Α	Λ	Γ	Α	Ν	Α	Κ	Υ	Κ	Λ	Ω	Σ	Η	Σ	Α
Ν	Α	Α	Θ	Τ	Λ	Κ	Α	Λ	Λ	Ι	Τ	Ε	Χ	Ν	Η	Σ	Ε	Ζ	Π
Α	Φ	Φ	Ι	Ν	Η	Ξ	Χ	Ψ	Κ	Σ	Μ	Υ	Ξ	Δ	Ι	Π	Τ	Ω	Ρ
Σ	Σ	Ρ	Ε	Π	Ε	Ρ	Ι	Β	Α	Λ	Λ	Ο	Ν	Ε	Ζ	Ι	Θ	Γ	Ψ
Τ	Μ	Υ	Σ	Ε	Β	Υ	Υ	Ξ	Φ	Μ	Κ	Β	Τ	Δ	Ζ	Σ	Ψ	Ρ	Ω
Α	Ω	Τ	Ε	Ο	Δ	Ω	Γ	Ο	Α	Ε	Ψ	Ζ	Σ	Δ	Ψ	Ζ	Μ	Α	Θ
Σ	Δ	Η	Ω	Ψ	Ο	Π	Ξ	Γ	Λ	Ξ	Α	Α	Δ	Τ	Ω	Ι	Ρ	Φ	Α
Η	Β	Λ	Π	Λ	Μ	Η	Υ	Τ	Χ	Ο	Χ	Ω	Ο	Ν	Ι	Π	Ζ	Ι	Ρ
Ψ	Κ	Λ	Ι	Μ	Α	Τ	Ι	Κ	Η	Α	Λ	Λ	Α	Γ	Η	Μ	Α	Κ	Ε
Ο	Σ	Χ	Σ	Ζ	Δ	Μ	Λ	Γ	Β	Φ	Δ	Β	Ο	Π	Ω	Ε	Ν	Η	Φ
Δ	Ε	Κ	Β	Ε	Α	Ξ	Χ	Η	Ι	Β	Ψ	Σ	Σ	Ε	Β	Ζ	Ι	Σ	Ν
Β	Ψ	Η	Γ	Τ	Δ	Ο	Τ	Ι	Τ	Ν	Γ	Α	Κ	Κ	Μ	Ρ	Φ	Δ	Υ
Ψ	Ο	Α	Λ	Κ	Μ	Μ	Γ	Ζ	Σ	Κ	Π	Β	Η	Φ	Σ	Ι	Ζ	Υ	Ρ
Ο	Β	Θ	Ο	Ε	Μ	Ξ	Ε	Η	Τ	Ε	Χ	Ν	Η	Μ	Χ	Δ	Δ	Τ	Χ

- Διαλέγουμε μία λέξη και παρουσιάζουμε τι θυμόμαστε γι' αυτή.

Οι σημειώσεις μας...

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Γλωσσάρι

Συνεργαζόμαστε

(Δουλεύουμε μαζί σαν ομάδα)

Γράφουμε σύντομα

(Λέμε κάτι με λίγες λέξεις)

Αναζητάμε

(Ψάχνουμε να βρούμε κάτι)

Σημειώνουμε

(Γράφουμε κάτι για να μην το ξεχάσουμε)

Συζητάμε

(Μιλάμε με άλλους και άλλες και ακούμε τη γνώμη τους)

Φανταζόμαστε

(Σκεφτόμαστε κάτι με το μυαλό μας, ακόμα κι αν δεν το βλέπουμε)

Καταγράφουμε

(Γράφουμε κάτι που μάθαμε ή ακούσαμε)

Διαγράφουμε

(Σβήνουμε κάτι που δε θέλουμε)

Κυκλώνουμε

(Κάνουμε έναν κύκλο γύρω από κάτι)

Εντοπίζουμε

(Βρίσκουμε κάτι που ψάχνουμε)

Συμπληρώνουμε

(Βάζουμε ό,τι λείπει για να είναι κάτι ολοκληρωμένο)

Υπογραμμίζουμε

(Τραβάμε μια γραμμή κάτω από μια λέξη για να ξεχωρίζει)

Ενότητα 5

Σελίδα Πηγή

- 9 «Η αρπαγή της Περσεφόνης από τον Πλούτωνα και ο θρήνος της θεάς Δήμητρας. Ο μύθος που “εξηγεί” τον υπέροχο κύκλο της φύσης», *Μηχανή του χρόνου*. <https://www.mixanitouxronou.gr/i-arpagi-tis-persefonis-aro-ton-ploutona-ke-o-thrinis-tis-theas-dimitras-o-mithos-pou-exigi-ton-iperocho-kiklo-tis-fisis/>
- 11 Κωνσταντινίδης, Γ. & Σ. Μητρούσης. 2020. *Οι θεοί του Ολύμπου: Δήμητρα*. Αθήνα: Μίνωας.
- 14 Κάντζολα- Σαμπατάκου, Β. 2007. *Αγαπημένες ιστορίες από την Ελληνική Μυθολογία*. Αθήνα: Σαββάλας.

Ενότητα 6

Σελίδα Πηγή

- 21 Μάνου, Α. *Το κοχύλι* (στίχοι: Ο. Ελύτης - μουσική: Μ. Τρανουδάκης). Δισκογραφική Εταιρεία LYRA.
- 22, 30 Ιντζίδης, Ε. Υπό δημοσίευση. *Ιστορίες της σχολικής τάξης*.
- 35, 38 Βαϊτσης, Τ., *Έργα σκιάς*. Συνέντευξη σε μέλος της συγγραφικής ομάδας, 15/03/2024.

Ενότητα 7

Σελίδα Πηγή

- 49 Ηλιόπουλος, Β. 2009. *Παιδιά σε δράση! Η ώρα να σώσουμε τον πλανήτη έχει φτάσει*. Αθήνα: Πατάκης.
- 60 Ανδρικόπουλος, Ν. 2020. *Η Φωτούλα αγαπούσε τα πλαστικά*. Αθήνα: Πατάκης.
- 63 Χατζημανώλη, Α. 2006. *Σκουπίδια και ανακύκλωση*. Θεσσαλονίκη: Κίρκη.
- 64 Παναγοπούλου. Χρ. 2016. *Η περιπέτεια της κυρίας Χάρτινης*. Αθήνα: Δήμος Αγίας Παρασκευής.
- 67 «Δεντροφύτευση από παιδιά και μεγάλους στο λόφο της Λυκώνης, στο Άργος», *αργολικά*, 19/3/2023. <https://argolika.gr/2023/03/19/%CE%B4%CE%B5%CE%BD%CF%84%CF%81%CE%BF%CF%86%CF%8D%CF%84%CE%B5%CF%85%CF%83%CE%B7-%CE%B1%CF%80%CF%8C-%CF%80%CE%B1%CE%B9%CE%B4%CE%B9%CE%AC-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%BC%CE%B5%CE%B3%CE%AC%CE%B-%CE%BF%CF%85/>

Επετειακή ενότητα: 25η Μαρτίου 1821

Σελίδα Πηγή

- 72 Καρύδης, Ν. «Εικοσιπέντε του Μαρτιού», *Ο Θεόφραστος και η Ερεσό*, 25/3/2016. <https://www.eresos-theophrastos.gr/lang/el/category/%CF%80%CE%BF%CE%B9%CE%AE%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1>
- 73 Σβορώνου, Ε. 2021. *Για να ζούμε ελεύθεροι*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- 73 Κουτσιάρης, Β. & Διακομανώλης, Γ. 2023. *Η Ελληνική Επανάσταση του 1821*. Αθήνα: Μίνωας.

Επετειακή ενότητα: Πάσχα

Σελίδα Πηγή

- 77 Κάτσου-Καντάνη, Σ. 2018. *Η Αγάπη φέρνει την άνοιξη Μια Πασχαλινή ιστορία*. Αθήνα: Θύρα.
- 79 Καρυστινού, Ν. «Περίεργα έθιμα του Πάσχα σε διάφορες χώρες του κόσμου. Από τις μάγισσες του Πάσχα στη Σουηδία μέχρι τα Πασχαλινά δώρα στην Ελλάδα», *Athens Voice*, 10.04.2023 <https://www.athensvoice.gr/advertorial/smart-life/796291/perierga-ethima-tou-pasha-se-diafores-hores-tou-kosμου/>

Παραπομπή τραγουδιού

Σελίδα Πηγή

- 68 Θαλασσινός, Π. *Ν' αγαπάς* (στίχοι: Ν. Βελιώτης - μουσική: Π. Θαλασσινός). Δισκογραφική Εταιρεία ΜΒΙ.

Τα κείμενα της συγγραφικής ομάδας βρίσκονται στις σελίδες: 40, 55, 63, 78

Ενότητα 5

Σελίδα	Πηγή
11	Πίνακας: "Frederic Leighton - The Return of Persephone (1891)", <i>Wikimedia Commons</i> , Wikimedia Foundation, 28/5/2024. https://w.wiki/Fenu .
12	Εικόνες τεχνητής νοημοσύνης
19	Εικονογράφιση εξώφυλλου: Σερα, Σ. 2015. <i>Τα ταξίδια του Γκιούλιβερ</i> . Αθήνα: Μίνωας

Ενότητα 6

Σελίδα/ες	Πηγή
25	Πίνακας: "The Sower, 1888. Kröller-Müller Museum, Otterlo", <i>Wikimedia Commons</i> , Wikimedia Foundation, 3/6/2024. https://w.wiki/FeoG Πίνακας: "The Starry Night, June 1889. Museum of Modern Art, New York", <i>Wikimedia Commons</i> , Wikimedia Foundation, 3/6/2024. https://w.wiki/FeoN Πίνακας: "Painting by Vincent van Gogh, 1890", <i>Wikimedia Commons</i> , Wikimedia Foundation, 3/6/2024. https://w.wiki/FepC .
26, 28	Εικόνες παιδικής ζωγραφιάς και πίνακα: αρχείο μέλους της συγγραφικής ομάδας
34	Εικόνα: Βαΐτσης, Τρ., <i>Η Νίκη της Ξάνθης</i> , 3/6/2024. https://vaitsis.com/el/%ce%b7-%ce%bd-%ce%af-%ce%ba-%ce%b7%cf%82-%cf%84%ce%b7%cf%82-%ce%be%ce%ac%ce%bd-%ce%b8%ce%b7%cf%82/ .
35-37	Εικόνες: αρχείο Τριαντάφυλλου Βαΐτη
39	Πίνακας: Shadow Art, <i>Pinterest</i> , 25/8/2024. https://gr.pinterest.com/pin/822329213187624440/
40	Εικόνα: "Signatur of Pablo Picasso", <i>Wikimedia Commons</i> , Wikimedia Foundation, 3/6/2024. https://w.wiki/Feq7 .
41	Πίνακας: "The Guernica (painting) to Gernika", <i>Wikimedia Commons</i> , Wikimedia Foundation, 3/6/2024. https://w.wiki/FeqD .
45	Εικονογράφιση εξώφυλλου: Σκολούδης, Γ. 2020. <i>Ο ζωγράφος με το κυπαρίσσι</i> . Αθήνα: Σαββάλας.

Ενότητα 7

Σελίδα/ες	Πηγή
54	Γκράφιτι: Καρασκόρδας, Σ. & Καρασκόρδα, <i>Σώστε τις μέλισσες, σώστε τον πλανήτη</i> , αρχείο μέλους συγγραφικής ομάδας.
57	Εικόνα παιδικής ζωγραφιάς: αρχείο μέλους της συγγραφικής ομάδας
58	Εικόνα τεχνητής νοημοσύνης
71	Εικονογράφιση εξώφυλλου: Λεωνίδα, Ν. 2020. <i>Στων σκουπιδιών τη γειτονιά, έναν καιρό και μια φορά</i> . Αθήνα: Ρώσσης.

25^η Μαρτίου 1821

Σελίδα	Πηγή
72 (β)	«Ο θάνατος του Μάρκου Μπότσαρη. Ιστορικό Αρχείο Ευγενίας Αντωνίου Σκιαθά», <i>Wikimedia Commons</i> , Wikimedia Foundation, 3/6/2024. https://w.wiki/FeqU .
73, 75	Εικονογράφιση εξώφυλλου: Κυκλάκος, Μ. 2023. <i>Η Ελληνική Επανάσταση του 1821</i> . Αθήνα: Μίνωας.

Πάσχα

Σελίδα	Πηγή
78	Εικόνα λαμπάδων το Μ. Σάββατο: αρχείο της Ιωάννας Παπαδοπούλου
79	Εικόνες Canva

Από το Shutterstock (www.shutterstock.com) έχουν αντληθεί οι εικόνες στις σελίδες: 20, 46, 52, 62, 63, 64, 65, 66, 72, 76, 78.

